SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Moskva
Bulevar Crvene Armije 71

KNJIŽEVNE NOVINE

ORGAN SAVEZA KNJIŽEVNIKA JUGOSLAVIJE

BROJ 13
GODINA II

Adresa uredništva i administracije:
Francuska 7 — Telefon: 28-098

BEOGRAD, UTORAK, 29 MART 1949

LIST IZLAZI JEDANPUT NEDELJNO
UTORKOM

PRIMERAK
3 DINARA

PITANJA ZA DISKUSIJU

NEKA ZAPAŽANJA O NAŠOJ MASOVNOJ PJESMI

Nikola HERCIGONJA

Masovna pjesma, bilo kao borbena ili vojnička, bilo kao vedra i šaljiva, ljubavna ili plesna pjesma, uvijek je kroz istoriju odražavala život, stvarnost, težnje narodnih masa. Naročito je važan njen značaj u velikim društvenim pokretima, u kojima se ona uvijek javljala u novom obliku. Od husitskih ratova, od njemačke reformacije i njemačkog seljačkog rata, gdje je masovna pjesma, koja je potekla direktno iz naroda, još nosila religiozni okvir (husitski i luteranski koral), do Francuske revolucije, gdje je niz revolucionarnih borbenih pjesama nastao i izvodio se u borbama, na ulici, u pozorišnim komadima, gdje se kao najsjajniji i najsavršeniji muzički izraz može izniieti »Marseljeza«, pa do vremena Pariske komune, kad se stvara himna borbenog proletarijata — »Internacionala« i do Oktobarske revolucije — masovna pjesma većinom odražava borbena i revolucionarna raspoloženja narodnih masa. Nakon Oktobarske revolucije u SSSR masovna pjesma postaje muzički izraz u kome se odražavaju različiti karakteristični momenti iz sovjetskog života, sve nove i nove pobjede socijalizma. Njenu važnost vidimo i u Otadžbinskom ratu, gdje je odigrala značajnu ulogu.

Masovna patriotska pjesma građanskog društva odigrala je i u našoj zemlji svoju istorijsku ulogu već od vremena nacionalnih pokreta prije 1848, da bi zatim u različitim oblicima, sve do Drugog svjetskog rata, ostala manje-više stalno na repertoaru građanskih pjevačkih društava. Uz nju se javlja i masovna pjesma radničkog pokreta krajem XIX vijeka. Pred Drugi svjetski rat, jačanjem radničkog pokreta, zatim prodiranjem Komunističke partije na selo, počinju se javljati i prvi oblici nove masovne pjesme, pod dosta velikim uticajem sovjetske masovne pjesme i zapadno-evropskih radničkih pjesama (»Građevinarska«). Većinom se tu radilo o melodijama po uzoru na strane borbene pjesme, ili o adaptaciji melodija stranih masovnih pjesama ili naših patriotskih pjesama (»Matiji Gubcu«), ili pak o melodijama nepoznatih kompozitora. Od profesionalnih kompozitora rijetki su bili oni, koji su masovnoj pjesmi i radu na njoj posvećivali veću pažnju (Marković i Vučković). Prvi put se profesionalni kompozitori više interesuju za masovnu pjesmu i rade na njenom stvaranju tek u narodnooslobodilačkoj borbi, kada su osjetili njen mobilizatorski politički značaj, veličinu njenog zadatka i u tome njen pravi umjetnički smisao, kada su shvatili da ona treba da ima sve kvalitete umjetničkog djela koje će odraziti stvarnost i narodne težnje. Poslije oslobođenja zemlje veći broj kompozitora prilazi stvaranju masovne pjesme. Borbe za oslobođenje, zatim prvi koraci u izgradnji, prve velike radne akcije u našoj zemlji, inspirisale su i pjesnike i kompozitore za stvaranje novih masovnih pjesama, u kojima su nastojali u prvom redu da izraze radni elan narodnih masa, naročito omladine.

Naše stvaralaštvo na području masovne pjesme pokazalo je u tome vremenu i neke pozitivne rezultate — pokazalo je interes kompozitora za tu, kod nas novu muzičku vrstu. Pokazalo se to i u obrađivanju (doduše s manje uspjeha) narodnih pjesama iz borbe, a i u priličnom broju novih masovnih pjesama o izgradnji.

Među kompozitorima, koji su se počeli intenzivnije baviti masovnom pjesmom, javio se niz poznatih, odnosno starijih kompozitora (između ostalih Lotka, Slavenski, Tijardović, Logar) i nekoliko do tada manje poznatih, odnosno mlađih kompozitora (između ostalih Danon, Devčić, Gobec, Hercigonja, Kozina Pahor). Iako se — osim ovih — dosta veliki broj kompozitora okušao na polju masovne pjesme, iako su komponovane neke vrlo dobre masovne pjesme, koje su mase prihvatile (»Uz maršala Tita«, »Mladi bataljoni«, »Pesma petogodišnjem planu«, »Dižimo brigade«), još uvijek ne možemo govoriti o širem angažovanju kompozitora u radu na masovnoj pjesmi (još dosta veliki broj poznatih jugoslovenskih kompozitora nije dao ni jedne masovne pjesme!), a ni o tome da su se neki kompozitori posebno, ili u većoj mjeri istakli kao kompozitori masovnih pjesama, kao što ne možemo govoriti ni o stvaranju specijalno našeg tipa masovne pjesme.

Odlike koje ima npr. sovjetska masovna pjesma (stečene, naravno, dugim intenzivnim radom na njoj), u kojima ćemo uvijek prepoznati ili široku, svijetlu pjesmu o sovjetskom životu (»Široka strana«) ili snažnu borbenu pjesmu Otadžbinskog rata (»Ustaj zemljo ogromna«) ili triumfalnu pjesmu pobjede (»Pjesma Staljingradu«), a ujedno osjetiti i prizvuk narodne pjesme iz koje je ona izrašla, te odlike naša masovna pjesma još nije pokazala. Ima naših masovnih pjesama koje pokazuju borbeni polet i odlučnost (»Hej brigade«, »Uz maršala Tita«), koje izražavaju radost i polet izgradnje (»Dižimo brigade«, »Pesma Petogodišnjem planu«). U nekim od njih ima i momenata koji nagovještaju izvjesnu vezu sa našom narodnom melodijom (»Dižimo brigade«). To se jače ističe kod pjesme »Hej brigade« i kod nekih makedonskih pjesama (»Ne odred a vojska«), koje se u tom pogledu nalaze gotovo u izuzetnom položaju među svim našim masovnim pjesmama. A oslanjanje na narodnu pjesmu je jedan od principa na koji treba obratiti veliku pažnju kod stvaranja masovnih pjesama. Ne smijemo zaboraviti da su od naših masovnih pjesama, koje su stvorene ili adaptirane u borbi, najviše prodrle ili narodne pjesme (»Ide Tito«, »Kozaračko kolo«) ili pjesme koje se oslanjaju na folklor (»Hej brigade«, »Pšenica je klasala«, »Marjane«).

Postavlja se pitanje šta treba učiniti da naša masovna pjesma dobije svoje individualne crte, koje će još više naglašavati njen sadržaj i davati joj pečat naše narodne sredine, bar onako originalno, kako to pokazuju najpozitivnija djela iz stvaralaštva naših kompozitora? Mislim da je kod toga važno slijedeće: masovnu pjesmu prije svega treba shvatiti kao umjetničku vrstu, koja po svom kvalitetu treba da bude jednaka drugim umjetničkim vrstama, odnosno — kompozitor treba da njenom stvaranju, njenoj formi i koncepciji posveti isto toliko pažnje i uloži isto toliko truda, kao kad se radi o svakoj drugoj muzičkoj vrsti.

Masovna pjesma nije neki niži, primitivni umjetnički rod, ili čak naprosto u agitacione svrhe pripremljeno muzičko djelo, koje treba da bude primitivno da bi ga prihvatile »neobrazovane mase«. Masovna pjesma je umjetnički rod koji daje izraz svog vremena, sredine, društvenih, kulturnih i umjetničkih nastojanja, isto onako kao što su izraz svog vremena na primjer koral, operska arija, klavirska minijatura, sonata, romansa itd. Šta više, masovna pjesma postavlja kompozitoru još veće zahtjeve od mnogih opsežnijih muzičkih vrsta, jer u njoj on treba da sažeto, koncizno, kondenzovano iznese muzičku misao, koja će obuhvatiti čitavu pjesničku ideju i koja će biti toliko bogata, da uvijek iznova ponese slušaoca ili izvođača prilikom izvođenja svake strofe. Njena misao mora da bude iznesena kratko i sažeto, kao misao koja je iznesena u narodnoj pjesmi, a može da bude razvijena na sličnim principima na kojima je razvijena sadržajna i bogata melodika muzičkih realista XIX vijeka (Verdi, Bize, Čajkovski, Borodin, Musorgski, Smetana i dr.).

Masovnoj pjesmi kao umjetničkom djelu treba dakle pristupiti sa najvećom umjetničkom odgovornošću kao djelu u koje kompozitor može i mora unijeti sve svoje stvaralačke sposobnosti, kome mora dati pečat svoje individualnosti, pored sve širine koju treba masovna pjesma da posjeduje. Jasno, kompozitor će to moći da dâ tek onda, kada duboko doživi njenu tematiku, njenu sadržinu i njen tekst.

Neintenzivan rad pjesnika na masovnim pjesmama je svakako i razlog da je i sama tematika masovnih pjesama kod nas vrlo siromašna i oskudna, da su žanri masovne pjesme vrlo ograničeni. Zbog toga se nije mogao razviti ni bogatiji muzički izraz. Kada se pojave tekstovi pjesama vezanih za različitu tematiku, za različitu sredinu, različite zadatke u našoj socijalističkoj izgradnji (Armija i njeni zadaci, pojedini rodovi naših oružanih snaga, omladina, Narodni front, razne grane industrije, seoske zadruge), stvoriće se i šire mogućnosti muzičkog izražavanja, gdje će se, pored već stereotipnog oblika marša, pojaviti i pjesme drugog karaktera (radne, svečane, vedre, plesne). Osim toga, smatram da je potrebno stvarati masovne pjesme koje će u sebi sadržati opšte karakteristike naše narodne pjesme i koje će se oslanjati na narodnu muziku pojedinih naših naroda. Da se to ostvari, mora se pristupiti ozbiljnom proučavanju naše narodne muzike, možda baš prvenstveno one melodike koju je već sam narod primenio u svojim pjesmama o borbi i izgradnji. (Važno je ovdje naglasiti da narod u svome pjesničkom i muzičkom stvaralaštvu ide stalno u korak sa događajima, komentarišući stalno sve aktuelne događaje u svojim pjesmama, stvarajući sve nove i nove oblike. Sjetimo se, na primer, samo pjesama omladine sa Kozare, koje su pjevane na Omladinskom festivalu, u kojima se jasno vidjelo kako narod brzo reagira na klevete i lažne optužbe uperene protiv naše Partije i zemlje).

Potrebno je uporno nastojati da se što veći broj pjesnika i kompozitora angažuju u radu na masovnoj pjesmi. Udruženje kompozitora Srbije trebalo bi da uvede posebne sastanke na kojima će biti i pred širim auditorijem izvođene masovne pjesme članova Udruženja i povedena diskusija o njima. U tom pravcu trebali bi da pokažu veću aktivnost i republička udruženja kompozitora i udruženja književnika.

Sem toga, mislim da će biti potrebno i korisno da se pitanje stvaranja masovne pjesme pokrene i u kompozitorskom odjeljenju Muzičke akademije. Njegovanje masovne pjesme može mnogo da koristi razvijanju smisla za koncizno i jednostavno muzičko izražavane, razvijanju zdravih umjetničkih shvatanja i približavanju studenata kompozicije aktuelnoj tematici; a kao mala muzička forma masovna pjesma može da se vrlo dobro upotrebi u samom početku nastave kompozicije. Do sada je rijetko ko od studenata kompozicije radio na masovnoj pjesmi, no ipak je bilo dobrih rezultata (K. Mihajlović, B. Simić). Trebalo bi među samim studentima pokrenuti živu akciju na stvaranju masovnih pjesama i na popularizaciji te muzičke vrste, koja među većinom studenata kompozicije ne uživa ugled. Pritom studenti treba da traže saradnju i podršku i kod svojih nastavnika kompozicije.

Gledajući na dosadašnje, čas bolje, čas slabije rezultate u radu na našoj masovnoj pjesmi možemo konstatovati da masovna pjesma kod nas već postoji kao nova umjetnička vrsta. Da bi to postala u punom smislu reči kompozitori i pjesnici moraju da, u punoj i intenzivnoj saradnji, sa najvećom ozbiljnošću neprekidno studirajući narodnu poeziju i muziku, priđu stvaranju masovne pjesme.

Propagandi i popularizaciji masovne pjesme treba posvetiti punu pažnju i u štampi, na radiju, u filmu, što će sve omogućiti, da narodne mase upoznaju nove masovne pjesme i dadu o njima svoj sud.

DVADESETSEDMI MART I AMERIČKI JUGOSLOVENI

Nikola DRENOVAC

Istoriski dvadesetsedmi mart 1941 godine imao je neobično snažan uticaj na celokupno jugoslovensko iseljeništvo u Sjedinjenim Američkim Državama. Pravilno shvatanje značaja dvadesetsedmog marta od strane američkih Jugoslovena sasvim je razumljivo s obzirom na činjenicu da oni nikad nisu prekidali veze sa svojim »starim krajem«, već su uvek, duhom i mišlju, bili povezani s njim u svim krupnijim događajima koji su se tamo zbivali.

Decenije života u tuđem svetu nisu mogle da oslabe u američkim Jugoslovenima ljubav za njihovu otadžbinu koju su, zbog bede i nevolje, morali da napuste i da potraže u tuđini zarade, hleba.

Osećanja naših iseljenika prema kraljevini Jugoslaviji mogla su najbolje da se procene po apatiji njihovoj u odnosu na pretstavnike stare Jugoslavije u Sjedinjenim Američkim Državama. Uvek živa ideja oslobođenja i ujedinjenja u američkim Jugoslovenima kao da se, posle Prvog svetskog rata, još jače razbuktala. Naša emigracija u Sjedinjenim Američkim Državama ubrzo je saznala da takozvano oslobođenje i ujedinjenje 1918 godine nije ono što je trebalo da dođe posle tolikih žrtava u Prvom svetskom ratu.

Nerešeno nacionalno pitanje, ekonomska anarhija i politička korupcija stare Jugoslavije stvorili su mržnju američkih Jugoslovena prema beogradskim režimima u tolikoj meri, da su se po mnogim jugoslovenskim kolonijama počele formirati političke organizacije sa izrazito republikanskim i revolucionarnim smernicama. Lukavi emisari glavnjačarskog kraljevskog režima, svesni opasnosti koja im je pretila od takvih organizacija, upotrebljavali su sva moguća sredstva samo da sakriju istinu od našeg iseljeničkog sveta, koji je gledao a i danas gleda na svoj stari zavičaj kroz prizmu tradicija, negujući ljubav prema nacionalnim svetinjama i svojoj junačkoj prošlosti. Na to nacionalno osećanje najviše su udarali narodni otpadnici, nastojeći da pod maskom patriotizma i religije unesu u našu emigraciju duh fašizma i nacionalne mržnje. Ne bi se smelo reći da ti trovači narodne svesti nisu imali uspeha. Ne osećajući teror velikosrpskih režima i u nemogućnosti da se svojim očima uveri u nacionalni i političko-ekonomski haos kraljevine Jugoslavije, priličan broj američkih Srba opio se »slavom kosovskog duha« i pevao himne Karađorđevićevoj dinastiji.

Emisari beogradskih režima, Radoje Janković a kasnije Konstantin Fotić i zloglasni Dionisije Milivojević sa grupom fašistički nastrojenih popova, uporno i planski su kidisali na svaku korisnu akciju američkih Jugoslovena okupljenih oko srpske »Slobodne reči« i hrvatskog »Narodnog glasnika«. Oni su uspeli da zatruju šovinističkim ludilom izvestan deo naše emigracije, da uvedu špijunažu i provokacije u iseljeničke organizacije i ustanove i da u priličnoj meri rasplamsaju ideju velikosrps'va i velikohrvatstva. Taj trovački posao u hrvatskoj emigraciji vršili su ustaški elementi oko rimo-katoličke »Naše nade« i »Danice Hrvatske«.

Potpisivanje pakta u Beču 25 marta 1941 godine duboko je uznemirilo našu emigraciju. Taj izdajnički postupak vlade Cvetković—Maček doveo je u zabunu grlate dinastičare i izazvao veliko komešanje među jugoslovenskim iseljenicima. Pozicije eksponenata kraljevskog režima bile su ozbiljno uzdrmane. Jugoslovenske antifašističke novine »Slobodna reč« i »Narodni glasnik« odigrale su u vreme potpisivanja pakta neobično važnu i dalekosežnu ulogu. One su uspele da uvere veliki deo naše emigracije u trulost i izdajstvo politike kraljevskih režima i da pakt u Beču protumače američkim Jugoslovenima kao logičan rezultat politike odvajanja Jugoslavije od Sovjetskog Saveza.

U to vreme gotovo po svim gradovima Amerike gde žive Jugosloveni, održavani su masovni protestni zborovi na kojima se ogorčeno napadala izdajnička Cvetković — Mačekova vlada i potpisivanje pakta sa Hitlerom.

Narodni prevrat dvadesetsedmog marta doveo je do oštrog zaokreta u jugoslovenskoj emigraciji. Ljaga koju je narodima Jugoslavije nanela vlada Cvetković—Maček bila je izbrisana. Moglo bi se reći da je taj događaj pokrenuo mase iseljenika iz pasivnosti u aktivan politički život i jasno ukazao na razliku stremljenjima političkih struja u nacionalnim organizacijama američkih Jugoslovena. Srednjim putem se nije moglo. Uz narodni prevrat od dvedesetsedmog marta bio je najveći deo naše emigracije, dok šaka izdajnika oko »Američkanskog Srbobrana«, »Naše nade« i »Danice Hrvatske« nije uspevala više da se krije pod maskom patriotizma i religije, tim pre što su se u pomenutim novinama pojavili članci koji su pokušavali da opravdaju Bečki pakt tumačeći ga kao »mudar potez« za spas otadžbine!

To je otvorilo oči i onim iseljenicima koji se nikad nisu bavili političkim pitanjima. Mnogima je postalo jasno da je među krstonoscima priličan broj fašista i Hitlerovih prijatelja i da su »vatreni rodoljubi«, kova Konstantina Fotića i episkopa Dionisija Milivojevića, najbestedniji narodni izdajnici.

Na moralnoj vrednosti dvadesetsedmog marta izgradio se u našoj emigraciji stabilan i čvrst antifašistički pokret i stvorilo jedinstvo svih naprednih jugoslovenskih elemenata. Dvadesetsedmi mart je uzdigao čast američkih Jugoslovena u očima američke javnosti, zadavši težak udarac reakcionarnim i fašističkim elementima, koji su, pod pritiskom daljih događaja, narodnog ustanka i veličanstvene oslobodilačke borbe protiv okupatora i njegovih slugu, ostali potpuno razgolićeni i osramoćeni. Tada su održane mnoge skupštine i javila se zajednička želja da se pomogne Jugoslaviji stvaranjem novčanog fonda.

I od onih strašnih i slavnih dana pa sve do danas američki Jugosloveni nisu malaksali na velikom delu pomoći narodima Jugoslavije.

Kongres američkih javnih radnika za odbranu mira

U Njujorku je 25 marta otvoren Kongres kulturnih i naučnih radnika SAD za odbranu mira.

Pretsednik kongresa astronom Šepli u svom uvodnom govoru istakao je da problem odbrane mira pretstavlja osnovni problem kongresa. On je kritikovao američko ministarstvo spoljnih poslova što nije dozvolilo pretstavnicima mnogih zemalja da učestvuju na kongresu.

Sovjetski delegat Šostakovič održao je govor u kome je u ime sovjetskih kulturnih i naučnih radnika pozdravio napredne pretstavnike američke kulture.

»Uveren sam da će ovaj susret biti od koristi za našu zajedničku stvar, rekao je Šostakovič. Ovo prijateljstvo i uzajamno razumevanje, koje iz njega potiče, doprineće uspostavljanju mira u čitavom svetu, koji toliko žele milioni običnih ljudi u svim zemljama.

Neka naši iskreni pokušaji ne budu besplodni. Neka se ostvare nade koje gajimo.«

Posle Šostakoviča kratke pozdravne govore održali su poljski pretstavnik profesor Osovski, delegatkinja Kube Agirea, pesnik Kabrera iz Portorika, jedini britanski delegat Stepldon i pretstavnik FNRJ književnik Jovan Popović.

Američka dramska spisateljica Lilijan Helman, koja je govorila u ime organizatora kongresa, raskrinkala je reakcionare koji su pokušali da onemoguće kongres i da pocepaju napredne američke intelektualce Helmam je s tim u vezi kritikovala ulogu ministarstva spoljnih poslova. Ona je izjavila da je onaj koji potpaljuje novi rat »zločinac ili bezumnik«.

Kongres je primio veliki broj telegrama od kulturnih i naučnih radnika iz raznih zemalja. Pozdrave kongresu uputili su Žolio Kiri, Tomas Man, Martin Andersen-Nekse, Bernard Šo, Pristli, Bleket i drugi (Tanjug)

Pozdravna reč pretstavnika Jugoslavije

U svom pozdravnom govoru na otvaranju Konferencije intelektualaca i naučnika za svetski mir pretstavnik Jugoslavije književnik Jovan Popović održao je govor u kome je, između ostalog rekao:

»U Jugoslaviji niko ne govori o ratu i niko ne sme da potstiče na rat. Ako to znači ograničenje slobode onda hoću da istaknem da je takvo ograničavanje u interesu samog mira i slobode, pa je prema tome ono i opravdano«.

Jugoslovenski delegat Popović je zatim prikazao stremljenja i život umetnika i naučnih radnika nove Jugoslavije i podvukao da oni žele najbliskije kulturne odnose sa drugim narodima, jer je kultura čovečanstva zajedničko nasleđe svih nas a najbolja kulturna postignuća pripadaju celom čovečanstvu. Svako umetničko delo i svaka naučna tekovina — rekao je Popović — i svaki kulturni izraz koji služi za jačanje vere čoveka u ljudsko dostojanstvo i koji služi za jačanje veza među narodima, nalazi odmah neposredni i duboki odjek u srcima jugoslovenskih naroda.

S druge strane, tobožnja umetnička dela koja seju mržnju i potstiču na diskriminaciju, koja umanjuju dostojanstvo čoveka i unakažuju njegovu dušu — takva dela ruše mostove i stvaraju nove prepreke zbližavanju naroda sveta. Ova takozvana kultura ustvari pretstavlja negaciju kulture.

Potpaljivači novog rata — zaključio je Popović — pravi su i stvarni neprijatelji kulture.

IZJAVA JOVANA POPOVIĆA NA KONFERENCIJI ZA ŠTAMPU

Pre početka rada Kongresa kulturnih i naučnih radnika za svetski mir održana je velika konferencija za štampu kojoj su prisustvovali pretstavnici svih delegacija. Otvarajući konferenciju, pretsednik Nacionalnog saveta naučnika, umetnika i pretstavnika slobodnih profesija SAD, Šepli istakao je da je glavni cilj Kongresa da doprinese rešavanju problema mira.

»Pored toga — podvukao je Šepli — sazivači Kongresa smatraju da je za ostvarenje trajnog mira neophodan sporazum između SAD i SSSR«. Šepli je takođe istakao da su svi napredni američki intelektualci s najvećim oduševljenjem prihvatili poziv za organizovanje Kongresa, dok su protiv organizovanja Kongresa ustali oni, »koji izvlače profite iz rata i ratnih priprema i oni koji su posle drugog svetskog rata podlegli teorijama mržnje«.

Posle Šeplija govorio je šef sovjetske delegacije književnik Fadejev, koji je istakao da milioni učesnika i svedoka drugog svetskog rata još uvek osećaju njegove strašne posledice. »Međutim, u nekim zemljama — nastavio je on — ima ljudi koji smatraju da se međunarodni problemi mogu rešiti silom oružja i koji propagiraju nacionalnu i rasnu superiornost. Vojske i naoružanja, umesto da se smanjuju, sve se više povećavaju, stvaraju se vojni blokovi koji ugrožavaju mirni opstanak naroda sveta. Ogromna većina stanovništva sveta nesumnjivo je zabrinuta za mir. To se manifestovalo i stvaranjem pokreta u nizu zemalja. Od najvećeg je značaja da se snage svih iskrenih prijatelja mira ujedine, bez obzira na njihova politička shvatanja, jer se samo ujedinjenim naporima svih iskrenih pobornika mira mogu obuzdati neprijatelji mira.«

Šef jugoslovenske delegacije književnik Jovan Popović takođe je dao izjavu u kojoj je istakao da je jugoslovenska delegacija sa velikim zadovoljstvom prihvatila poziv američkih kulturnih i naučnih radnika da učestvuje u radu Kongresa za svetski mir. »Mi znamo da američki narod — podvukao je Jovan Popović — ne želi rat i svesni smo da atmosfera ratne psihoze, koju stvaraju neki krugovi SAD nije u interesu ni samog američkog naroda. Smatramo da će kulturni radnici Amerike, koji izražavaju najbolje težnje američkog naroda, svojim radom za mir, demokratiju i saradnju svih miroljubivih naroda na svetu mnogo doprineti razvoju boljih odnosa svih naroda i zemalja«. Pošto je zatim izneo veliki doprinos naroda Jugoslavije za pobedu nad fašizmom, Popović je nastavio: »Danas narodi Jugoslavije neviđenim elanom izgrađuju svoju zemlju i svoj život po svojoj volji s najlepšim perspektivama za srećnu budućnost. Zato je jasno da narodi Jugoslavije ne žele rat, već mir i da se bore za mir. Mi, pretstavnici kulturnog života Jugoslavije, smatramo da je nužna i moguća saradnja na osnovu ravnopravnosti i uzajamnog poštovanja«.

Britanski delegat filozof Stepldon i delegat Kube profesor književnosti Huan Marinelo protestovali su što je američko ministarstvo spoljnih poslova odbilo da izda ulazne vize drugim delegatima iz Velike Britanije i Latinske Amerike. Pretstavnik Zapadne Afrike naučnik Armatos oštro je osudio uvredljiv postupak kome su ga izložile američke useljeničke vlasti. Armatos je, naime, bio prinuđen da ostavi otisak prstiju i potpiše izjavu pre nego što je stupio na tle SAD.

Kratke izjave dali su i pretstavnici ostalih delegacija.

IZ KINESKE GRAFIKE

Jen Han: **Ilustracija iz knjige »Petorica junaka iz Lan Ja planina«**

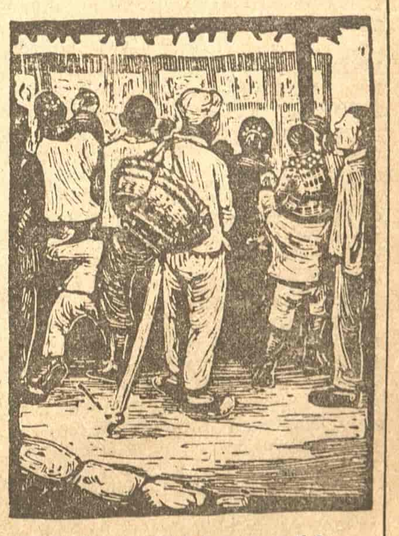

Su Vejh:: **Izložba na ulici**

UNIVERZ. BIBLIOTEKA „SVETOZAR MARKOVIĆ"

KULTURNA IZGRADNJA U OSLOBODJENIM KRAJEVIMA KINE

Narodnooslobodilačke trupe postižu sjajne pobede nad reakcionarnim hordama Čang Kaj Šeka, oslobađavajući kinesku zemlju od kuomintangovskih porobljivača i američkih inspiratora. Oslobođene su Mandžurija i Severna Kina, dovršava se oslobođenje centralne kineske ravnice, basena Jang Ce Kjang, najglavnije arterije, od životnog značaja za ovu zemlju Zastava slobode vije se u najvećim centrima Kine. Oslobođen je Peking, kulturni centar od međunarodnog značaja, sa stanovništvom od preko dva miliona ljudi. Ruše se zidovi skroz istrulele feudalno-kompradorske satrapije. Zadaju se smrtni udarci polukolonijalnom režimu sa svim njegovim dotrajalim nadgradnjama na političkom i ekonomskom polju.

Samopregorna borba Narodnooslobodilačke armije na frontu praćena je odlučnim razaranjem stare feudalno-spahiske kulture s njenim dogmatskim tradicijama i konfucijanskim kanonima koji su preživeli svoj vek; kulture koja je služila interesima vladajućeg buržoasko-spahiskog Kuomintangovog bloka.

»Mi, komunisti, — veli Mao Ce Tung, — već se mnogo godina borimo ne samo za političku i ekonomsku revoluciju, već i za kulturnu revoluciju u Kini. Svrha ove borbe svodi se na to da se izgradi novo društvo i nova država kineske nacije. U tom novom društvu i novoj državi postojaće ne samo nova politika i nova ekonomika, već i nova kultura. A to znači da mi težimo da političku ugnjetavanu i ekonomski eksploatisanu Kinu pretvorimo u političku slobodnu i ekonomski naprednu, da je istovremeno pretvorimo iz zemlje u kojoj vlada stara, pa zato mračna i zaostala kultura, u zemlju u kojoj vlada nova kultura, u zemlju koja cveta i napreduje.«

Prošlo je preko 10 godina otkako su se kultura i prosveta u oslobođenim oblastima Kine pretvorile u dobro širokih narodnih masa.

Do proterivanja kuomintangovaca iz oslobođenih krajeva, u njima je vladao feudalni poredak, praćen vekovnom zaostalošću, sujeverjem, bedom i nepismenošću. Tako je, prema podacima godišnjaka lista »Huan šan pao« »u pograničnom kraju provincije Šensi—Hansu—Ninsu pre oslobođenja preko 90 procenata stanovništva bilo nepismeno, bedno je egzistiralo, nije imalo odela i lečilo se kod čarobnjaka i vrača U ovom kraju bilo je oko 60 zlih duhova razne vrste i radilo 2.029 čarobnjaka i vrača. Samo u Januanskom srezu 58 čarobnjaka su za godinu dana oterali u smrt 278 bolesnika.

Iz osnova se promenilo stanje u tom kraju posle njegovog oslobođenja. Sada u tom Januanskom srezu izlazi opšte poznati list »Ce fanži pao«, koji među stanovništvom oslobođenih krajeva ima oko 1.100 vlastitih dopisnika i izlazi u masovnom tiražu. Narod je dobio mogućnost da učestvuje u organizaciji i izdavanju novina, postavljajući kao glavni cilj štampi odbranu interesa trudbenika. Prema podacima godišnjaka lista „Huan šan pao«, 1948 godine u oslobođenim krajevima izlazilo je preko 100 različitih listova, koji su imali svoje dopisnike i u najmanjim mestima.

Nisu manje upadljivi uspesi koje su postigle demokratske vlasti oslobođenih krajeva i na polju prosvete. Dovoljno je reći da samo u pograničnom kraju provincije Šensi—Hansu—Ninsu, gde je do nedavno vladala skoro sveopšta nepismenost, postoje preko 3.000 narodnih škola. U Januanu, gde su doskora vladali čarobnjaci i vrači, otvoreni su Januanski univerzitet, medicinski institut. Akademija umetnosti »Lu Sin«, Akademija prirodnih nauka, Administrativna akademija i druge škole. U pograničnom kraju provincije Šansi—Čahar—Hopej otvoreni su Ujedinjeni univerzitet Severne Kine, medicinski institut, industriski institut, i drugi. Istovremeno su u drugim oslobođenim krajevima otvorene takve škole kao što su Šantunški univerzitet, Cijanhuajski univerzitet, Tungpejski univerzitet, Pajšanska umetnička akademija, Voino-politička akademija, Industriski univerzitet itd.

Prema saopštenju agencije Nova Kina, u oslobođenom delu provincije Kjangsi za dve godine su, i pored ogorčenih borbi koje su vođene u tom kraju, postignuti veliki uspesi na prosvetnom polju. Nedavno je tamo održana konferencija o prosvetnim pitanjima. Prema podacima sa konferencije, preko 20.000 studenata završilo je više škole i ušlo u narodnu armiju, stupilo u državne ustanove ili u fabrike. I pored teških uslova, otvorene su preko 8.022 osnovne i srednje škole, koje pohađaju više od 281 000 učenika. U isto vreme organizovano je preko 2.240 razreda za obuku odraslog nepismenog stanovništva, koje pohađa 130 000 lica. U selima je organizovano 1.340 dramskih kružoka, koji broje 27.000 lica. U oslobođenom kraju za 6 meseca 1948 godine bilo je izdano u masovnom tiražu 178 knjiga, a prodano preko 600 000 primeraka knjiga.

Desetine hiljada kineskih omladinaca dobili su mogućnost da pohađaju više škole oslobođenih krajeva Ovde se mogu naći ne samo devojke i mladići obližnjih provincija već i studenti iz najudaljenijih krajeva Kuomintangovog režima, odakle su oni ilegalno došli na teritoriju oslobođenih oblasti. Ovamo su kroz liniju fronta dolazile stotine i hiljade studenata poznatih univerziteta u Pekingu, Šangaju, Nankingu, Kantonu. Često su ovi studenti dospeli u Kuomintangove koncentracione logore i zatvore Mnogi su morali pri ilegalnom prelasku u oslobođene krajeve da plate životom. Ali želja omladine da radi na novim univerzitetima na oslobođenoj teritoriji, želja da saznaju istinu i služe interesima svoje nacije, svome narodu, bile su tako velike, da pretnje i represalije Kuomintangovih policiskih organa nisu imale nikakvo dejstvo

Prosveta i kultura u oslobođenim krajevima postaju dobro i prisna stvar narodnih masa. Kineske demokratske snage, pod rukovodstvom Komunističke partije Kine, bore se za stvaranje moderne nacionalne kulture — novodemokratske kulture. „Novodemokratska kultura, — primećuje Mao Ce Tung, — kultura je narodnih masa, kultura demokratska. Ona mora služiti radničko-seljačkim trudbeničkim masama, koje sačinjavaju preko 90 procenata nacije, ona mora postati njihovom kulturom«.

Stanovnici Mukdena, Čangčunga, Tijenčina, Pekinga žudno apsorbuju novu, istinski demokratsku kulturu.

Direktor jedne škole u Mukdenu posle oslobođenja grada i obnove nastave u školama izjavio je: »U toku

Ku Juan: **Drug Ce Tan pripada narodu**

dve decenije radio sam u školi, ali prvi put vidim vladu koja se stvarno zainteresovala za narodno obrazovanje«. Studenti Nankajskog univerziteta u gradu Tijencinu izišli su da pozdrave trupe Narodnooslobodilačke armije kada su ove ulazile u grad.

Kuomintangova reakcija, kako u političkom tako i u kulturnom životu, suprotstavlja naprednim teorijama i idejama svoju koncepciju »zakonite demokratije«, čije pristalice klevetnički unakažuju glavne osobine kineskog naroda u prošlosti i sadašnjosti. Pristalice »zakonite demokratije« ističu svoje filozofske sisteme slične famoznom »vitalizmu«, »dinamizmu« itd., koji pretstavljaju neprikriven opskurantizam. Sve ove »teorije« pretstavljaju direktan odraz reakcionarne ideologije feudalaca-spahija i političara s fašističkim sklonostima. Pristalice ovih pogleda smatraju da tobože kineska zaostalost osobite vrste pretstavlja izraz nacionalne stihije kineskog naroda.

Istorija kineske kulture, kao što je poznato, ima više od četiri hiljade godina. U Kini je prvi put pronađena štamparska veština. Ali u Kini nije nikad bilo slobode govora i štampe. Uslovi monarhističke autokratije, koja je vladala tokom mnogih stoleća, isključili su mogućnost razvitka slobode misli. Prvi »prejasni imperator« Kine Cin Ši Huan (221—210 godine pre naše ere) proslavio se svojim surovim despotizmom, uveo smrtnu kaznu za »neopreznе izraze« i varvarski je spaljivao knjige na lomačama. S druge strane, u Kini je vekovima kultivisan moralni »kodeks časti« koji je zahtevao smernost i pokornost u ime sinovske dužnosti, a tako isto poštovanje prema vladaocu i mudrim upravljačima, i diktirao da se prećutkuju socijalna nepravda i diskriminacija.

Klasična kineska književnost, koja je sačuvana do današnjih dana u obliku besmrtnih spomenika kao što su »Knjiga pesama«, »Tanane strofe«, »Istoriski zapisi« i drugi, imala je osobitu vrednost baš u to doba kada su jeroglifska pisma ovih remek-dela pretstavljala živ i narodu razumljiv jezik Ali otprilike već pre dve hiljade godina stari jezik kao da se odvojio od života pretvorio se u čisto književan, umrtvio se postavši dobro jedino kaste književnih nadrinaučenjaka i pristalica »čiste umetnosti«. Stolećima je sazrevala potreba za ozbiljnim promenama, i evo gde se takozvana »književna revolucija«, koja je postala deo narodno-patriotskog pokreta usmerenog protiv imperijalističke agresije i feudalizma protiv konfucijanskog morala i starih obreda, za narodnu demokratiju i nauku, — pokazala kao prekretnica u istoriji stvaranja savremene nacionalne kulture i izvor novih tradicija u književnosti i jeziku

U Kini, kao i u drugim zemljama na svetu, istorija je donela koliko surovu toliko i pravednu presudu oveštalom feudalnom pogledu na svet i kulturi, koji su vekovima bili otkinuti od života i narodnih interesa.

To je razlog što je pitanje uloge naroda u procesu istoriskog razvitka postavljeno u centar pažnje cele kineske napredne javnosti. Iz istog je razloga u temelje tradicije novog književnog pokreta stavljeno traženje istine, služenje narodu, neustrašivost u postavljanju nasušnih i oštrih životnih pitanja, razvitak i popularizacija literature pristupačne narodnim masama, pisane jednostavnim i razumljivim jezikom

Veoma je značajno da je razvitak narodnooslobodilačkog pokreta praćen opsežnim širenjem ideja marksizma i dijalektičkog materijalizma u Kini. Dela klasika marksizma-lenjinizma svakim danom stiču sve veću popularnost u Kini. Danas su u oslobođenim krajevima Kine prevedena na kineski jezik sva najveća dela Marksa, Engelsa, Lenjina, Staljina i izdana u masovnom tiražu.

U ovaj period spada takođe pojava i razvitak novog realizma u stvaralaštvu revolucionarnih pisaca Kine — Lu Sina, Mao Tuna, Tin Lina, Ho Mo Žoa i drugih, koji su stali na čelo borbe za razvitak i učvršćenje narodnosti u kineskoj književnosti.

Isti ovi kulturni radnici stoje danas na čelu nove kulturne izgradnje u oslobođenim krajevima. Kineski demokrati mogu biti ponosni što se u njihovim redovima hrabro bore svi najveći naučni i kulturni radnici Kine: Ho Mo Žo, Fan Ven Lan, Mao Tun, Čen Bo Da, Hou Vaj Lu, Ten Ču Min, Hua Han, Čou Jan, Kun Šen i drugi.

Naučnici i književnici oslobođenih krajeva Kine nalaze svoj poziv u odanoj službi svom narodu. U tome i jeste izvor ogromnog interesovanja u naučnim i književnim krugovima Kine za dela sovjetskih književnika.

U Kini se može navesti dosta primera kako ruska i sovjetska kultura inspirišu i ohrabruju pisce i pesnike koji teže da služe svom narodu. Profesor istorije kineske književnosti Čeng Čen To piše u svom članku „Sovjetska umetnost«:

»Progres i izgradnja Sovjetskog Saveza za 30 godina pokazali su se zaista neobično veliki, oni su nam pružili primer kako treba da služimo narodu«.

Savremeni književnik Tun Pin u članku »Istoriski zadaci novog realizma« podvlači da pod sadašnjim uslovima pisci-realisti treba da u svom umetničkom stvaralaštvu nemilosrdno demaskiraju stvarnu fizionomiju vladajućih klasa: feudalce, kompradore, vladajuću birokratiju i militariste koji su gurnuli kineski narod u ponor krvavog građanskog rata. Savremeni književni krugovi treba da se odazovu pozivu Ho Mo Žoa: »Sve za narod«, da odvažnije afirmišu principe novog realističkog stvaralaštva: »Sve u ime naroda, sve za demokratiju«.

Kineski progresivni književnici, inspirisani primerima sovjetske književnosti, teže da u granicama svojih moći pomognu narodu u njegovom narodnooslobodilačkom pokretu. Narodnooslobodilački rat u Kini za nju je izvor realnih herojskih motiva, i u današnjoj borbi oni teže da ugledaju perspektivu svoje sutrašnje slobode.

»Danas je, — piše Ho Mo Žo u jednom svom članku, — narodna epoha. Umetnost koja nam je potrebna, prirodno, treba da bude narodna. U osnovi narodne književnosti treba da budu narodni interesi. Ona treba da bude književnost za mase, književnost realistička, nacionalna i istovremeno internacionalna«.

Iste misli podvlačio je i Mao Tun u svom članku »Narodna epoha«:

»Realizam, — piše on, — pretstavlja tradiciju naše nove umetnosti, Mi smo protiv preuveličavanja pojedinosti i ignorisanja zajedničkog. Mi smo protiv panegirizma i suvišnih ukrasa, protiv smo kratkovidosti koja vidi samo danas, ali je nesposobna da zagleda u sutra, protiv smo bezdušnog i hladnog posmatranja. Mi smo za kritiku u ime naroda, radi naroda, za naroda«. I dalje: »Bez demokratije Kina ne može imati budućnost. Umetnost treba da služi zadacima sadašnjeg demokratskog pokreta«.

Analiza umetničkog stvaralaštva kineskih pesnika i pisaca u oslobođenim krajevima svedoči da sve veći značaj u razvitku savremene kineske književnosti stiče određena tendencija za njenim zbližењem s narodno-umetničkim stvaralaštvom. Ova pojava ukazuje na težnju kineskih književnih krugova da postanu bliži narodu, da progovore na njegovom jeziku.

Za savremenu etapu kineske književnosti u oslobođenim krajevima karakteristična je težnja pisaca i umetnika da osmisle veliki porast nacionalne svesti, da razumeju preokret koji se zbiva u intelektualnom životu zemlje, da unesu realističko osećanje sveta u sistem koji se slaže sa potrebom za korenitim ukidanjem jučerašnjeg poretka i koji odgovara današnjim socijalno-političkim tendencijama i sutrašnjoj stvarnosti.

Zajedno s ruskom, sovjetskom kulturom koja ide na Istok, stvaralaštvo sovjetskih pisaca i pesnika sticalo je vodeću ulogu u književnom životu Kine. Poslednjih godina uticaj sovjetske književnosti na umetničko stvaralaštvo progresivnih kineskih pisaca veoma se povećao. Veliki razvitak narodnooslobodilačkog pokreta u Kini i u vezi s njim porast svesne aktivnosti širokih narodnih masa postavili su nove zahteve nacionalnoj literaturi, koja nije bila uvek u stanju da zadovolji potrebe čitalaca.

Veliki priliv ruske književnosti u Kinu doprineo je u znatnoj meri porastu novih, progresivnih tendencija u umetničkom stvaranju kineskih pisaca. Uticaj ruske književnosti na intelektualni život Kine izazvao je razvitak i formiranje čitavog niza najvećih kineskih pesnika i pisaca. Dobro je poznato da se osnivač realističkog pravca u kineskoj književnosti Lu Sin izgrađivao pod ogromnim uticajem pisaca kao što su Gogolj, Čehov, Gorki.

Lu Sin u svom članku »Književne veze između Kine i Rusije« primećuje da i pored napora imperijalističkih zemalja da zadrže Kinu u kolonijalnoj izolaciji, ruska književnost prodrla je u Kinu još krajem prošlog stoleća.

»Onda smo mi saznali, — piše Lu Sin, — da je ruska književnost naš učitelj i prijatelj, jer nam je ona pružila mogućnost da iza agresije Ruske imperije u Kini sagledamo veoma značajnu činjenicu da u svetu postoje ljudi dveju vrsta — ugnjetači i ugnjeteni«.

I dok je sa gledišta savremene stvarnosti ova okolnost jasna kao dan, u ono vreme »ovo je bilo, — podvlači dalje Lu Sin, — veliko otkriće koje po svom značaju ne izostaje iza pronalaska vatre, koja je osvetlila tamu noći i dala ljudima toplu hranu«.

Dovoljno je reći da su dela Maksima Gorkog skoro potpuno prevedena na kineski jezik, a mnoga njegova dela izdavana su u Kini nekoliko desetina puta. Nijedan strani pisac ne uživa takvu ljubav i popularnost u Kini kakvu je stekao svojim knjigama Gorki. Među drugim sovjetskim piscima koji su postali najpoznatiji u Kini treba navesti imena M. Šolohova, A. Tolstoja, A. Serafimoviča, A. Fadejeva, V. Ivanova, B. Lavrenjeva, N. Ostrovskog, K. Fedina, V. Katajeva i druge. Dela »Tihi Don«, »Uzorana ledina«, »Donske priče«, »Hleb«, »Petar Prvi«, »Gvozdena bujica«, »Poraz«, »Oklopni voz«, »Kako se kalio čelik«, »Vreme, napred!«, »Ja — sin radnog naroda« i druga preveli su značajni književnici i najbolji prevodioci i ona doživljuju nova izdanja u najrazličitijim mestima Kine.

Ne manji uspeh i popularnost stekla su u Kini dela sovjetskih dramskih pisaca »Front« A. Korneičuka, »Ruski ljudi« i »Čekaj me« K. Simonova, »Najezda« L. Leonova osvojili su vodeću ulogu među stranim komadima prevedenim na kineski jezik.

U Kini, kao i u svim zemljama obasjanim idejama komunizma, komunisti se pokazuju kao najdosledniji borci za mir, za demokratska prava, za istinsku nezavisnost i slobodu. Njih s pravom nazivaju savešću i nadom kineskog naroda. Kineski komunisti su najsamopregorniji i najnesebičniji borci za socijalno oslobođenje i demokratske slobode svog naroda. Razumljivo je što su u svesti narodnih masa kineski komunisti postali simbol nacionalne hrabrosti i poštenja.

Narodnooslobodilački pokret u Kini, kome su komunisti na čelu, oličava prekretnicu kineskih masa trudbenika i seljaštva u borbi protiv Kuomintangove, reakcionarne diktature i njenih američkih inspiratora, za slobodu i nezavisnost svoje otadžbine.

Pretsednik kompartije Kine Mao Ce Tung u svom govoru »O savremenoj situaciji i našim zadacima« s pravom je rekao:

»Zasnivajući se na principima marksizma-lenjinizma, kineska komunistička partija imala je jasnu pretstavu o međunarodnoj i unutrašnjoj situaciji i bila uverena da sve napade kineske i strane reakcije ne samo treba odbiti, nego da će oni i biti odbijeni«.

Nema nikakve sumnje da će kineski narod uspešno dovršiti veliko delo oslobođenja svoje zemlje i stvoriti slobodnu i nezavisnu Kinu s novom nacionalnom demokratskom kulturom.

F. TERSKI

(»Kuljtura i žiznj«, br. 4/1949)

OD »PROCESA KRAVČENKO« DO PROCESA KRAVČENKU

Jakov LEVI

Gospodin Pol Kedrin dobio je pasoš bez dosadnih formalnosti, rezervisao mjesto u kliperu Njujork — Pariz, isposlovao takoreći preko telefona francusku ulaznu vizu i iskrcao se sa ostalim putnicima na aerodromu Orli.

Gospodin Pol Kedrin zvao se ustvari Kravčenko, Viktor Kravčenko, čovjek čije se ime, umnoženo u stotine hiljada primjeraka, prvi put u javnosti pojavilo na naslovnoj strani jednog od najbezočnijih američkih »literarnih« propagandnih antisovjetskih djela. Kravčenko, koji nije američki građanin, dobio je američki pasoš na ime koje nije njegovo. Za to su se, po propisu, morala angažovati četiri američka administrativna tijela: povlastice ove vrste, ekspeditivnost u pasoškim odeljenjima (»Ama ostavite, molim vas, mi ćemo to sve urediti! Ne brinite za takvu sitnicu!«), legalno putovanje na ilegalno ime — tako šta uživaju u Americi samo ljudi koje šalju u inostranstvo po važnom i povjerljivom poslu.

Zato je V. A. Kravčenko, izdajica svoje zemlje i špijun za račun stranaca, na pitanje poznaje li Pola Kedrina triput pred sudom odgovorio: »I da i ne«, dok ga pretstavnici optuženog francuskog naprednog književnog lista »Le letr francez« nisu pritjesnili uzazid da prizna da je to on sam, Kravčenko, sin menjševika, rođen 1900, suđen zbog moralnih prestupa i falsifikata, intrigant i ljenčina, defraudant i, najzad — po istoj liniji svog razvoja — dezerter, izdajnik, špijun.

Rat se još vodio kad su Kravčenka, sitnog službenika komisije koja je u SAD preuzimala ratni materijal za Sovjetski Savez, zavrbovali u stranu obavještajnu službu. Još je krvario Staljingrad kad se, daleko od ratnih strahota, u glavi izdajnika pojavila misao koja je značila dolare: mnogo, mnogo dolara. I to bez ikakvog napora! Udobno, sa svim konforom. Đavola i majka, glupa starica koja tamo negdje iza fronta (prokleta stvar — front) slini od nekakvog ponosa što joj sin preuzima oružje koje će pomoći da se dotuče fašizam. A šta je njemu, Kravčenku lično, i učinio fašizam?

Tako se, godinu dana poslije njegovog »bijega« iz SAD u SAD, o Kravčenku pojavila bilješka u »Njujork postu« od 26 aprila 1945: »...Saznajem da se Eugen Lions, koji je upravo napustio »Pedžent magazin«, priprema da napiše knjigu za Viktora A. Kravčenka, bivšeg člana sovjetske komisije za nabavke...« Uskoro se takva knjiga pojavila: »Izabrao sam slobodu«, sa podnaslovom »Javni i privatni život jednog visokog sovjetskog funkcionera«. Ne zna se da li ju je napisao Lions. Zna se jedino da je nije napisao Kravčenko. A ona nosi baš njegovo ime.

O tome se pisalo u Americi. O tome se pisalo u Evropi. O tome se pisalo u svih dvadesetak zemalja na čije je jezike propagandni aparat američkog »Sikret servisa« preveo ovu knjigu s engleskog originala. Jer, ruski original ne postoji; čak je i ukrajinski prevod napravljen prema američkom izdanju Šribnera, upravnika Fulton Trast kompanije. To znaju svi i o tome je jedan dokumentovan članak izišao i u »Le letr francez«, organu francuskih progresivnih pisaca.

Kravčenko se »uvredio« po nalogu svojih poslodavaca. (On lično ne poznaje inače riječ čast.) Poveo je proces protiv »Letr fransez«. »Ovakav proces — objašnjava on sam — nisam pokrenuo u Americi zato što je Komunistička partija SAD mala partija, dok K. P. Francuske, koju smatram ekspoziturom Moskve, zaslužuje da se o njoj vodi računa. Eto zašto sam došao da povedem ovaj proces u Francuskoj« Okružen odabranom maršalizovanom publikom, koja mu na pauzama prilazi da bi dobila autogram, pred sudom koji ne krije simpatije prema njemu kao neke vrsti »bosu« (»bosov« emisar je u neku ruku isto što i sam »bos«), brenovani Kravčenko i čelavi zlobnik Metr Izar, advokat kvrgave lobanje i kolaboracionista, trude se da dokažu da američki policiski roman koji nosi Kravčenkovo ime nije djelo američkog Intelidžensa već Intelidžensovog agenta Kravčenka. Svjedoci optužbe protiv »Letr fransez«, sumnjivi raseljeni probisvjeti, bjelogardisti i petenovci, treba da sa svoje strane potvrde »grozote« sovjetskog života, o kojima se u knjizi govori. Za sve to izabrana je zemlja u kojoj je, po računu gospodara, u kapitalističkom svijetu najklizavije tlo za njegove interese: 35% Francuza glasa za komuniste. Zar je bez razloga u Francuskoj — 1947 godine kad domaći pisci nisu mogli da dobiju hartiju ni za štampanje svojih djela u 1000 primjeraka — »Izabrao sam slobodu« (»Že šoazi la liberte«) izišlo u izdanju Ediljon Self — Pariz, u prevodu Kerdelanda s tiražom od 100.000? Zašto je, ako ne za reklamu u Francuskoj, ovo »djelo« dobilo nagradu Sent-Beva? I da li je onda čudno što je takva amerikanizovana vlada, kao što je ona na obali Sene, pustila u zemlju čovjeka za koga je znala da nosi lažno ime Kedrin, dok mnogima — naravno ne Amerikancima — ne daje vize ni na njihovo pravo ime?

Kravčenko — Kedrin podigao je tužbu sa četiri tačke: on je autor knjige; sve u knjizi je istina o Sovjetskom Savezu; on nije izdajnik; on nije agent američke obavještajne službe. Postepeno, na procesu se tope tvrdnje optužbe. Evidentna je laž o »užasima« — izlizana policiska priča o SSSR-u. (Uostalom, u toj »njegovoj« autobiografiji navedeni su lažni podaci. To dokazuju i fotokopije dokumenata koje je vlastoručno ispisivao: nikad nije bio student u Harkovu; bio je rukovodilac odjeljenja jednog gradilišta, a ne direktor fabrike sa 27.000 radnika itd.). Dezertirati 1944 godine, zar to nije dovoljno velika izdaja? Kedrin, pasoš, dolari, vize, luksuzna izdanja, vizitkarta na mekom avionskom kožnom koferu, — prošlost i sadašnjost agenta. Ali, autor! Kravčenko optužuje što mu je osporeno autorstvo!

U njegovoj se knjizi govori o Ibzenovoj »Nori«, ali Kravčenko ne zna da ispriča kraj drame. On ne zna da nabroji »nekoliko revolucionarnih drama Dostojevskog« koje isto navodi u svojoj knjizi. Umjesto da da odgovor on se »revoltira«, lupa šakom o sto: »Je li to moskovski proces?« Ali ne daje odgovor.

Pred sudom u Parizu tužilac i optuženi izmijenili su uloge.

Odbrana optužuje. Zar čovjek koji je pola vijeka proveo u svojoj zemlji može da preseli Staljingrad u blizinu Himalaja, ili Ašhabad do Kaspijskog Mora, kao što čini Kravčenko u »svojoj« knjizi? Sedam sovjetskih gradova s ponosom nosi ime Ordžonikidzea (vidi svaki školski atlas), a knjiga čiji se autor traži govori da je Ordžonikidze — valjda kao »prisni prijatelj i zaštitnik« Kravčenka — izbrisan iz sjećanja u Sovjetskom Savezu. I tako dalje.

Prije nego što se »proces Kravčenko« pretvorio u proces Kravčenku, izdaji, antisovjetskom i antidemokratskom ratnom huškanju, špijunaži i falsifikatu, u sali Geografskog društva u Parizu izaslanik »Američkih novosti« i izdavač knjige »Že šoazi la liberte« pretstavili su novinarima i publici glavnu ličnost dana. Kravčenko je na toj konferenciji za štampu dokazivao: zlo je u SSSR-u, zar ne vidite da sam se ja odlučio za njujorške barove radije nego na povratak u svoju zemlju? Opozicija, naravno, postoji u sovjetskoj zemlji: ja sam živ primjer, dovoljan da to dokaže. A ja nisam američki građanin, pa ipak sam za Amerikance. I za rat protiv Sovjetskog Saveza.

Piskarala su bilježila »ekler« rubriku za večernje bulevarske listove. Magnezijum lampe su sijevale, »dernije kri« sa povrtnjacima na šeširima histerično se oduševljavale, a pred ulazom u zgradu i po okolnim ulicama kordoni policije i »džipovi« u pripravnosti obezbjeđivali su od nemilih događaja ovu manifestaciju bratskog razumijevanja prodanih francuskih dvesta porodica i — doduše sitnog, ali u ovom momentu vrlo šik — izaslanika bogatog kupca.

Ista publika pojavila se na procesu da uzdiše kod svake riječi svog štićenika i negoduje protiv optuženih-tužilaca. Svjedoci za »Le letr francez«, poznati i cijenjeni kulturni i javni radnici raznih zemalja, borci francuskog otpora i čuveni američki pisci, sovjetski građani i engleski poslanici, uznemirili su svojim iskazima okupljeni krem Pariza, njegove pretstavnike u sudskom vijeću, njegovog tužioca, prodana škrabala. Svjedok Pjer Debrej, saradnik lista »Temoanjaž kretjen« otpušten je iz redakcije jer je svojim iskazom išao valjda na nerve nekoj dami ljubičaste kose sa nježnim i mirisnim velom, koketno podrezanim do polovice lica. Ali, ni pristrasnost sudija i većine štampe, ni snažna zvanična radiopropaganda, ni »Riders dajdžesti« i »Figaroi«, nisu uspjeli da Kedrin-Kravčenka američkog obavještajca i izdajnika, prefarbaju u orhideju.

Ruskog teksta njegove knjige, naravno, nema. To ne znači da se — ako proces još potraje kako po svoj prilici izgleda — on ne može i prevesti s engleskog »prevoda«. Ali ličnost pisca knjige neće se vjerovatno nikad saznati. No to nije ni važno.

Važno je u svemu ovome to da je na optuženičku klupu, namjesto »Le letr francez«, sjeo sada Kravčenko sa svim prljavim balastom koji on pretstavlja: izdajom, kolaboracijom, prodajom nacionalnih interesa i ratnim huškanjem. A to u ovakvom, dolarima bogato finansiranom procesu, i u onakvoj, dolarima jevtino kupljenoj zemlji, ipak prilično znači.

POLJSKA

Pedeset godina pesničkog rada Leopolda Stafa

Krajem prošle i početkom ove godine proslavljena je u Poljskoj pedesetogodišnjica pesničkog rada Leopolda Stafa.

Staf je rođen 1878 u Lavovu, gde je završio gimnaziju i univerzitet (romantistiku). Prve pesme počeo je objavljivati 1898 u krakovskom studentskom časopisu »Mladost«, a već 1901 izdao je svoju prvu knjigu pesama »Snovi o moći«. Od tadašnje poezije »Mlade Poljske«, za koju je bila karakteristična umetnička raspojasanost i filozofski pesimizam, njegova poezija se od samog početka razlikovala umetničkom disciplinovanošću i optimističkim pogledima.

Povodom proslave pedesetogodišnjice pesničkog rada krakovski Jagjelovjski univerzitet dodelio je Leopoldu Stafu titulu doktora honoris causa, a pretsednik Poljske republike odlikovao ga je Komandorskim krstom ordena preporoda Poljske.

Krajem januara ove godine održana je u Poljskom teatru u Varšavi svečanost povodom pesnikovog jubileja. Uvodno predavanje održao je pomoćnik ministra za kulturu i umetnost V. Sokorski, a zatim je o pesnikovom stvaralaštvu govorio Jaroslav Ivaškjevič. Tom prilikom Juljan Tuvim i Juliuš Gomulicki predali su pesniku spomen-knjigu, izdatu povodom njegovog jubileja, koju su oni pripremili i u kojoj je objavilo svoje priloge sto dvadeset savremenih poljskih pisaca.

U toku svog dugogodišnjeg rada na književnosti Leopold Staf objavio je niz pesničkih zbirki i prevoda svetskih klasika (za prevode je prošle godine dobio književnu nagradu). Poljska kritika ocjenjuje Stafa kao jednog od najvećih savremenih poljskih pesnika. Na njegovim stihovima vaspitavalo se nekoliko generacija poljskih pesnika.

S. S.

MAĐARSKA

ANKETA O KNJIŽEVNIM PITANJIMA

Mladi mađarski književnici priredili su u Šaroš — Pataku (Severna Mađarska) anketu o aktuelnim pitanjima književnosti. Književna anketa, priređena u ovom provinciskom kulturnom centru, privukla je veliki broj publike u staru gradsku tvrđavu, gde je održan sastanak Tokom ankete došlo je do izražaja mišljenje da književnici već sada treba da daju glasa o novom svetu, o daljoj izgradnji i o budućnosti. Mladi književnici su na kraju konferencije doneli rezoluciju u kojoj se zalažu za mir i napredak i jednodušno se priključuju odlukama Kongresa napredne svetske inteligencije u Vroclavu.

Povodom kongresa Saveza mađarskih sindikata u svečanim salama Parlamenta priređena je velika izložba, na kojoj je kroz istoriska dokumenta, slike, grafikone i mnogobrojne podatke prikazan razvoj i istorijat mađarskog sindikalnog pokreta. Izložba je postigla veliki uspeh.

Demokratski savez mađarskih žena uputio je svoje automobile za širenje kulture u 56 mesta zapadne Mađarske. Ovi automobili nose filmove, knjige, izložbe i drugi kulturni materijal i prevoze pozorišne grupe u oblasti koje su daleko od kulturnih centara.

Obnovljeno je Mađarsko društvo za književnu istoriju. Za novog pretsednika društva izabran je profesor Đerđ Lukač, poznati estetičar. Time ovo naučno društvo ulazi u novu fazu društvene delatnosti.

OSVRTI NA KNJIGE

Gojko Banović: „Neviđene snage"

Objavljene su zbirke pripovedaka Branka Ćopića, Mihaila Lalića, Gojka Banovića Sve ove zbirke imaju nešto zajedničko. Obrađuju motive iz narodnog života, slikaju u glavnom ljude sa sela i pisane su jezikom koji sadrži kvalitete narodnog jezika. Njih čini bliskim i bliskost podneblja, bliskost oblasti i terena iz kojih se uzimaju motivi za građu pripovetke, bliskost narodnih i književnih tradicija u pripovedanju.

Gojko Banović ima dve vrste pripovedaka u ovoj zbirci: jedne sa temama iz Oslobodilačkog rata, druge sa temom iz života posle oslobođenja. U pripovetkama sa temama iz Oslobodilačkog rata, Banović se zadržao na prikazivanju terora ustaša nad stanovništvom Krajine i života seoskog stanovništva pod tim terorom. On je opisao zločinačka mučenja, sadistička zverstva ustaških koljača nad ženama i decom (»Zapis o Bezimenoj«), njihove pokolje (»Telal Redžep«) i više je prikazao držanje seoskog življa pred neprijateljem (junaštvo seljanke pod zverskim mučenjima ustaša (»Zapis o Bezimenoj«), u ustaškim zatvorima uoči pokolja, nego njegovu borbu sa okupatorom.

Banović ima u ovoj zbirci pripovedaka u kojima je opisan povratak zarobljenika u oslobođenu zemlju, ulaz seljaka koji su se vratili iz zarobljeništva u nove uslove stvorene Oslobodilačkim ratom, a i pripovedaka sa vrlo savremenim motivima o borbi na selu za radne zadruge, protiv ukorenjenih predrasuda, kulačke propagande, rovarenja preživelih narodnih izdajnika iz doba okupacije. Neviđene snage koje se javljaju u tim pripovetkama to su zdrave, konstruktivne snage koje izbijaju iz izmenjenog života sela preporođenog u građenju socijalizma, koje oplođavaju pozitivnim stvaralaštvom napredak sela.

Veliki broj Banovićevih pripovedaka su u stvari zapisi, kratke crte, pisane bez većih pripovedačkih pretenzija. No i takve, u većini zapisne, one imaju sigurne pripovedačke elemente. Kada se govori o Banovićevim književnim radovima ima se katkad namera da im se u celini ospori ozbiljnija književna vrednost i da se o njima diskutuje kao o radovima u kojima preovladava feljtonska publicistika. Međutim kada se pročita ova zbirka, mora se doći do zaključka da su ovakvi sudovi o književnim radovima Banovića apriorna predubeđenja zasnovana na jednom, možda i većem delu Banovićevog pripovedanja.

Kao i pripovedači Branko Ćopić i Mihailo Lalić, Gojko Banović takođe dobro poznaje život sela On naročito poznaje dobro životni vidokrug seljaka i širenje tog vidokruga pod uticajem Narodnooslobodilačke borbe, on zna karakterne osobine seljaka, kako se oni spore u značajnim pitanjima pred kojima se nađe život sela, on ume da pripovedački prikaže preobražaj u životu seljaka koji je do Oslobodilačkog rata živeo pod teretom mnogih teških nasleđenih predrasuda. Ova pripovedačka svojstva Banović bi više i izrazitije razvio kada bi teme svojih pripovedaka širio u mesto da ih sužava, kako on to u većini svojih književnih radova čini, kada bi ih ispunjavao bogatijom sadržinom. On na primer motiv o povratku zarobljenika seljaka u selo u kome se vrši proces kolektivizacije poljoprivrednog rada iznese u grubom pripovedačkom crtežu, osiromašeno u sadržini, u razvoju fabule, na pet štampanih stranica (»Neviđene snage«), a vidi se iz samog toga crteža, kao i iz drugih Banovićevih književnih radova posvećenih selu, da bi Banović mogao taj motiv pripovedački obuhvatnije u materijalu razraditi, ulazeći u proces kolektivizacije rada i promene koje ona unosi u život seljaka i njegove porodice. Takođe su iz istih razloga, iz iste težnje za skiciranjem motiva, iz bojazni od šire pripovedačke obrade, sadržajne i u kompoziciji težnje za feljtonskim prelaženjem preko složenijeg prikaza stvarnosti samo nagovešteni sukobi na selu u seoskim porodicama u odnosu stvaranja radnih zadruga (»Razgovor u Jelači«). To su novi motivi u našoj pripovetci, novi motivi koji nju čine živom, sadržajnom, savremenom, a vrlo je pohvalno da ih Banović uzima za svoje književne radove, pa treba očekivati od Banovića da on tu problematiku šire i dublje pripovedački zahvati, da se ne zadovolji letećim, vrlo prelaznim feljtonskim tretiranjem problematike.

Da Banović može da šire obradi jedan pripovedački motiv pokazao je u pripovetci »Telal Redžep«. Tu je prikazao život jednog neznatnog čoveka koga su pre rata zbog njegove profesije ružili i gazili, a koji je ponet vihorom događaja počeo da progledava, da shvata šta se oko njega događa, tako da je za vreme okupacije oslobođen zatrovanosti verskog fanatizma i na strani je Narodnooslobodilačke borbe. Banović je tu naslikao jedan lik sitnog neprimećenog čoveka, ilustrovao situacije u kojima se on našao brutalno maltretiran od strane vlasti neprijateljske narodu, prikazao kako iz tih situacija u kojima je taj čovek bio ismevan i ponižavan izrasta u okupaciji u dodiru sa Oslobodilačkim ratom čini i vrlo odvažna i plemenita dela. Razvija se život toga čoveka književnim metodom koji ima sve osobine realističke, tako da tendencija pisca da pokaže jedinstvo Srba i Muslimana pred zajedničkim neprijateljem, okupatorom i ustaškim dželatom, nije nikako nametnuta, ni nategnuta. Ono dobro svojstvo Banovića kao pripovedača, ona sposobnost da uđe u psihu, doživljaj, način govora čoveka iz širokih slojeva naroda tu je došlo takođe do izraza. Banović ima tu još jednu dobru pripovedačku sposobnost a to je da ukomponuje neku epizodu u sadržaj pripovetke, a da se ne oseti da je ona izlišna i nalepljena. Prolaz povorke izmučenih zatvorenika kroz selo pod stražom ustaša slikovito je prikazan. Takođe je realistički živo pretstavljen susret Redžepa sa seljakom koji je izbegao klanje, kao i spor sa njim. Na završetku ove pripovetke je međutim preovladalo ono što je lako, brzopotezno u Banovićevom pripovedanju i tu mu je ova pripovetka u nekoliko došla u jevtinu prigodnost.

Banović u ovoj zbirci ima i nekoliko pripovedaka koje su posvećene deci. To su pripovetke — crtice »Pobunjeno detinjstvo«, »Djeca u Trešnjeviku«, »Putem slobode«. U pripovetci »Djeca u Trešnjeviku« Banović je živo ilustrovao dečije igre, borbe i ratove među decom i njihovu uznemirenost u viđenju i doživljaju pravog rata, opet samo prolazno skicirajući živopis. Pripovetka »Putem slobode« je impresivna dramatikom situacija i događaja u kojoj se nalazilo dete pod okupacijom, ostavši i s tom dramatikom u skučenom feljtonskom okviru. I u ovim pripovetkama pokazala su se svojstva Banovića kao pripovedača da onu dramatiku koja izbija iz života ne izlaže na jakom suncu na kome bi izbledela njena vernost, da sve događaje prikaže na mestu njihovih zbivanja i u onom omeru koji nikako ne sme biti preuveličan. Banović se u tom pogledu kao pripovedač koristi dobrim nasleđem naših realista koji su obrađivali motive iz seoskog života i koji nikako nisu hteli da izobliče taj život knjiškim konstrukcijama, traženjem efekata i bizarnosti. Čak i njegova pripovetka »Smak svijeta« koja bi izgledala da nosi u sebi nečeg od feljtonske hiperboličnosti, ne deluje kao nešto što pripada prigodnoj feljtonskoj literaturi, van života. Banović je tu sa životnom vernošću prikazao ostatke sujeverja na selu, predrasude koje se odupiru prosvećivanju sela i koje nalaze podršku kod kulačkih neprijateljskih elemenata i više bi dao umetničkog izraza toj životnoj vernosti da ovaj motiv nije suzio u obradi i da u završetku nije prigodnost u razrešenju ovog motiva učinio vidnijom.

Banović ima sposobnost uočavanja karakterističnih detalja iz života seljaka. On te detalje dobro koristi kad hoće da ilustruje jake motive u kojima treba da se životnije pokaže karakter i lik jednog čoveka, ili živopisnost neke situacije. Ti detalji imaju pripovedačku vrednost, nisu nikako oni koji služe kao efektna sretstva za plakatne ilustracije u feljtonskim reportažama

Dobro je što su književni radovi Gojka Banovića sakupljeni u zbirku. Ova zbirka u velikoj meri ruši predubeđenje koje se velikim delom stvorilo o pripovedačkom talentu Gojka Banovića, formirano na osnovu nekih zaista vidnih nedostataka u njegovim pripovedačkim obradama koje on može da prebrodi. On treba da se oslobodi bojazni od šire obrade pripovedačkih tema, da još smelije priđe savremenim problemima borbe na selu, koje je on u pripovedačkom tretiranju načeo, da sa skica i crtanja pređe na puno pripovedačko slikanje (kao što je to već pokušao da učini u pripovetci »Telal Redžep«), da smelo uđe u izukrštanost odnosa i sukoba života na selu. Potrebno je da naši pripovedači kao što su Branko Ćopić, Mihailo Lalić, a uz njih oslobađajući se feljtonskih ljuštura i Gojko Banović dođu u što neposredniji kontakt sa životom našeg sela i njegovim socijalističkim preobražajem i da svoje realističke sposobnosti upotrebe što više na prikazivanje ogromnog uzrasta našeg sela u socijalističkoj izgradnji. Na terenu sela u sadašnjem preobražaju naći će obilje pripovedačkih motiva čijom obradom mogu obogatiti i našu savremenu književnost i našeg čitaoca, a takođe ostaviti i književna dokumenta o jednom izvanredno značajnom dobu.

Velibor GLIGORIĆ

Kulturni život Slovaka u Jugoslaviji

Kulturni život slovaka u Vojvodini razvija se u okviru Matice slovačke. Matica je postala snažna masovna kulturna organizacija, koja je sa 800 članova pre rata narasla na 5500 članova u novoj Jugslaviji. Ovaj nagli porast može se objasniti jedino revolucionarnim promenama koje su nastale tokom Oslobodilačkog rata. Pre rata Matica je bila kulturno društvo, koje je okupljalo oko sebe uglavnom slovačku inteligenciju. Ipak, i tada ona je odigrala pozitivnu ulogu, jer je u izvesnom smislu pretstavljala branu nacionalnih interesa prema nenarodnom režimu kapitalističke Jugoslavije. U novoj Jugoslaviji ona je, prirodno, izgubila taj karakter i dobila sasvim novo značenje. Razvila se u široku narodnu organizaciju i istakla kao svoj program negovanje i razvijanje nacionalne kulture Slovaka sa naprednim, demokratskim jugoslovenskim sadržajem.

Najsnažniji izraz ovog masovnog Matičinog pokreta jesu Slovačke narodne svečanosti, koje se tradicionalno održavaju svake godine. To je smotra postignuća slovačke manjine na kulturnom polju u novim uslovima slobodnog razvitka. Svečanosti imaju karakter i širinu pravog narodnog slavlja, jer se tada u Bačkom Petrovcu, centru Jugoslovenskih Slovaka, okupljaju Slovaci iz svih sela Vojvodine. Svečanosti prisustvuju najviši pretstavnici naših narodnih vlasti, Armije, kulturnih organizacija, kao i gosti iz bratske Čehoslovačke. Ove svečanosti su vidan dokaz kulturnog rasta i procvata slovačke manjine.

Matica slovačka razvijala je svoju delatnost preko sekcija i tesno je bila povezana sa masovnim Matičinim odborima po selima. Najaktivniju delatnost pokazale su sekcije za narodno prosvećivanje, za književno-izdavačku delatnost i za amaterska pozorišta.

Sekcija za narodno prosvećivanje počela je sa radom još 1945. a naročito lepe rezultate pokazala je u 1[illegible] i 1947 godini. Po selima je sprovedena anketa sa pitanjem »Kakvo predavanje želim da čujem?« i dobijeno je oko 800 odgovora. Najveći interes je vladao za aktuelno-politička pitanja i probleme iz privrede. Sekcija je sredila anketni materijal i na osnovu njega „predavački plan. Predavački aktiv, koji se sastojao od 20 predavača, sastajao se svakog meseca i stvarao konkretan plan za ceo mesec. Plan je objavljivan u štampi, tako da su sela bila unapred obaveštena o poseti Mesečno je centralni aktiv održao prosečno po 20 predavanja, a u toku cele radne godine (od oktobra do maja) 100 predavanja. Da bi interes za predavanja bio što veći, sekcija je istovremeno priređivala i prikazivanja kratkih kulturnih filmova. Ovakva predavanja bila su naročito brojno posećivana.

Poseban značaj ima narodni univerzitet u Bačkom Petrovcu. Predavanja se održavaju redovno svakog četvrtka u bioskopskoj sali i istovremeno se daje i kratak kulturni film ili žurnal. Dvorana je uvek prepuna. Teme su unapred objavljivane i obrađuju najrazličitija pitanja, kao na primer: Hus i husitski pokret, Kolektivizacija u SSSR, Elektricitet i elektrifikacija, Pretškolsko vaspitanje, O bakterijama i dr.

Pred predavanja iz centralnog aktiva svako selo ima svoj plan predavanja i svoje domaće predavače. Kako su saobraćajne veze sa Banatom komplikovane, Banat je obrazovao poseban oblasni aktiv sa sedištem u Kovačici, koji pomaže u kulturnom radu ostalim selima. Uspešnu delatnost na predavačkom polju sa svojim sopstvenim snagama razvijaju sela: Aradac, Kisač i Padina. Predavanja popularno-naučnog karaktera postaju sve više jedan ustaljen oblik kulturne delatnosti po slovačkim selima.

Znatan uspeh postigla je izdavačka i književna delatnost. Štamparija, koja je ranije bila akcionarsko društvo, prešla je posle oslobođenja u ruke Matice, a sada je samostalno narodno preduzeće »Kultura«. Od oslobođenja u njoj je otštampan niz knjiga i brošura, prevedenih i originalnih. Književna sekcija planski rukovodi izdavačkom delatnošću. Postoji nekoliko edicija. Edicija Slovačkih pisaca izdaće delo priznatog slovačkog realiste Janka Čajaka, koji je živeo i stvarao u Jugoslaviji, zatim pripovetke prvog realističkog pripovedača Martina Kukučina, koji je takođe živeo jedno vreme u Jugoslaviji (u Dalmaciji), gde je i umro. Njegov roman »Dom u strani« koji opisuje život dalmatinskih ribara, poznat je u hrvatskoj književnosti. U pripremi su i originalne zbirke pesama vojvođanskih Slovaka-književnika Martina Tomana-Banatskog i Pavla Mučaja. U knjižnici »Slovenski pisci« u pripremi su »Zapisi sa vešala« Julijusa Fučika, »Istinite legende« Jovana Popovića i izbor sovjetskih pripovedaka.

Lep broj knjiga izdala je dečja biblioteka: originalnu zbirku pionirskih pesama Zlatka Klaćika »U ratu i miru«, prevode sa ruskog: »Kurir generala Buđonija« od Pantelejeva, »Priče o Lenjinu« od Kosonova, »Skaska o caru Saltanu« od Puškina (izdano povodom 150-godišnjice pesnikovog rođenja), a sa srpskog pripovetke Branka Ćopića »U carstvu medveda i leptira«. U štampi se nalazi nova zbirka pesama Z. Klaćika »Pesme iz naših klupa«, a u pripremi je zbirka pripovedaka za omladinu »Na novom putu« od mladog pisca Jana Kopčoka. Knjige dečje biblioteke imaju naizahvalniju publiku, jer se njihovi primerci vrlo brzo rasprodaju.

Najveći broj knjiga, upravo brošura, izdala je »Mala popularna b[illegible]teka« i to od oslobođenja do danas deset. To su uglavnom prevodi sa ruskog iz raznih oblasti popularne nauke.

Drug dr Andrej Siracki izdao je delo naučnog karaktera »Umiruća civilizacija«, u kojoj, koristeći se najnovijom literaturom, prikazuje raspadanje buržoaskog Zapada.

Književna delatnost Slovaka ogleda se i u časopisu »Naš život«, koji tretira kulturna i društvena pitanja. Časopis je dosta neredovno izlazio, zbog nedostatka šireg kruga saradnika. Ove godine časopis će pod nazivom »Novi život« izlaziti četiri puta godišnje i okupiće oko sebe mlade snage.

Mnogo urednije izlazi dečji časopis »Naši pionieri«. Prvi brojevi pojavili su se još 1946 godine u proleće. Časopis se štampa redovno svakog meseca i uređuje ga mladi i agilni urednik Samuel Milković.

Slovaci imaju i svoj politički list »Hlas ljudu« (Glas naroda), čiji su prvi brojevi otštampani u oktobru 1944, nekoliko dana posle oslobođenja Petrovca. List izlazi dvaput nedeljno. U poslednje vreme »Hlas ljudu« organizovao je solidnu dopisničku mrežu, tako da postaje sve više ogledalo političkog, privrednog i kulturnog života Slovaka u Vojvodini.

Na inicijativu Književne sekcije osnovan je prošle godine »Klub slovačkih pisaca i novinara«, koji — na osnovu jednog šireg kriterija — okuplja sve ljude koji pišu ili se zanimaju književnošću i publicistikom. Klub ima zadatak da putem književnih sastanaka podigne književno-teoretski nivo svojih članova, a priređivanjem književnih večeri da probudi u narodnim masama ljubav prema lepoj knjizi. Do sada su održana dva sastanka sa temama: »Pregled književnog stvaranja Slovaka u Vojvodini« i »O književnom stvaranju«. Klub ima sve uslove da se razvije u činioca koji će znatno podići književno stvaralaštvo kod Slovaka.

U toku poslednje godine naročito se živo razvija rad diletantskih sekcija. Manifestacija ljubavi prema pozorištu jesu takmičenja diletantskih grupa. Ove godine ovo takmičenje je naročito uspelo, jer u njemu učestvuje preko 20 diletantskih grupa.

U Petrovcu je prošle godine osnovano Centralno amatersko pozorište, koje daje redovne pretstave i ima donekle već formiran ansambl. Svojom aktivnošću i razumevanjem za ovu umetnost ističe se drug M. Filip, nastavnik, koji je kao reditelj postavio na scenu nekoliko uspelih komada. Lepa ostvarenja pretstavljalo je prikazivanje Cankarevih drama i dela domaćeg pisca Vladimira Hurbana »Zemlja« i »Smetovi«. Pozorište treba da reši pitanje stalnog pozorišnog ansambla i problem podizanja posebne pozorišne zgrade.

Sa priličnim uspehom radi se i na drugim poljima: etnografiji, istoriji i muzici. Prikuplja se materijal za otvaranje Slovačkog muzeja. Pohvalan je rad folklorne grupe, koja je, zahvaljujući svojoj uvežbanosti i lepoti slovačkih narodnih nošnji, na raznim takmičenjima dobijala jedno od prvih mesta.

Vidan napredak u poređenju sa predratnim stanjem ogleda se naročito u školskoj politici. Pre rata postojala je svega jedna gimnazija sa 300 učenika. Danas ta ista gimnazija, u kojoj se svi predmeti osim stranih jezika predaju na slovačkom jeziku, broji oko 700 učenika. Pre dve godine otvorena je i slovačka učiteljska škola koja ima sada tri odeljenja i 110 učenika. Osim toga ima još osam nižih gimnazija sa slovačkim nastavnim jezikom (Kisač, Gložan, Pivnice, Silbaš, Stara Pazova, Boljevci, Kovačica i Padina). Sa udžbenicima stvar stoji još trenutno slabo, jer za neke razrede udžbenici još nisu otštampani. Oni će izići iz štampe do kraja ove školske godine. S druge strane, u štampi se nalaze tri udžbenika za srednje škole, o čijem izdavanju pre rata nije moglo biti ni govora.

Pre godinu dana izvršena je kod nas reorganizacija kulturnog života, te je i Matica slovačka uključena u Savez kulturno-prosvetnih društava Vojvodine, pri kome je obrazovan Odbor za Slovake. Mesni odbori Matice postali su samostalna kulturna društva. Ova reorganizacija Slovaka još nije pokazala znatnije rezultate, jer mesna društva povezana su sada sa sreskim savezima, a ovi još nisu postali dovoljno operativna i radna tela. Međutim ovo su teškoće uspona, koje će, verovatno, slovačka kulturna društva prebroditi i svojim radom i nacionalnim osobenostima obogatiti opšti uspon kulturnog života i rastenja jugoslovenskih naroda.

Zlatko KLAČIK

Iz književnog života madjarskih vojvodjanskih pisaca

Književni život Mađara u Vojvodini razvija se već godinama oko uredništva naprednog časopisa »Hid« (Most), koji je prvog januara ušao u trinaestu godinu svoga izlaženja. »Hid« je u staroj Jugoslaviji značio mnogo više nego samo književni časopis, on je bio ideološki i teoretski časopis koji je uticao na radne mase grada i sela i na narodnu inteligenciju, a u svom radu bio pod rukovodstvom Partije. Napredni književnici, posle oslobođenja, ponovu su se okupili oko svog lista koji nije izlazio za vreme okupacije, i koji su stari urednici i saradnici dobrim delom poginuli u borbi protiv fašizma.

Danas »Hid« okuplja književnike, urednike mađarskih listova kao i druge mađarske kulturne radnike, koji, na svojim sastancima ne ukazuju samo na slabosti i nedostatke, ne podvlače samo dobre strane poslednjeg broja svog časopisa, već tretiraju i opšta praktična i teoretska pitanja.

Na tim sastancima diskutuje se i o novim knjigama vojvođanskih mađarskih književnika čiji je izdavač takođe »Hid«, a u poslednje vreme izdavačko preduzeće »Bratstvo-jedinstvo«. Dosada je »Hid« organizovao dva sastanka sa javnom diskusijom o novim knjigama Prva knjiga javno kritikovana i ocenjena, bila je delo Đule Lukača »A sárga háztól a csendes Donig« (Od žute kuće do tihog Dona) Referat o knjizi dao je Peter Lerinc. Posle vrlo žive i duge diskusije donet je zaključak i dat je zadatak referentu da rezultate diskusije napiše za širu publiku, za »Hid«, koji je inače tada već bio doneo kritiku ovog dela, ali se ona nije u potpunosti slagala sa zaključcima javne diskusije.

Druga javna diskusija bila je posvećena najvažnijim problemima savremene mađarske književnosti u Vojvodini, u vezi sa književnim stvaranjem Janoša Hercega. Referent, književnik Mihalj Majtenji, dao je uspeo esej o nekim našim problemima, možda suviše teoretski, uopšteno.

Kao što je novo uredništvo »Hid«-a otpočelo ozbiljniji rad na vaspitanju kadrova, tako ono poklanja veću pažnju i izdavačkoj delatnosti. Tu se misli pre svega na izdavanje dela vojvođanskih mađarskih književnika. Među izdatim delima nalaze se knjige i starijih, već poznatih književnika, kao i nekoliko dela novih pisaca. Od starijih pisaca izdali su zbirku pesama i pripovedaka Mihalj Majtenji,Ištvan Latak i Laslo Gal. Od mladih književnika-početnika Tibor Gajdoš i Đula Lukač izdali su roman i reportažu.

Od dela većih po obimu ističe se roman Gajdoša »Tűz a hegyek között« (Vatra u planinama).

Mihalj Majtenji izdao je zbirku pripovedaka pod naslovom »Majusfa« (Majsko drvo), u kojoj je sakupio nekoliko svojih predratnih i veći broj novih pripovedaka, pisanih posle oslobođenja.

Ovih dana izišla je zbirka pesama »57 vers« (57 pesama) Lasla Gala, najtalentovanijeg mađarskog liričara u Vojvodini, koji je nedavno nagrađen nagradom NR Srbije za lirsku poeziju.

Kao svake godine, »Hid« je i 1948 raspisao konkurs za početnike. Mada je odziv bio veliki (47 prispelih radova), kvalitet nije zadovoljio. Konkurs je doneo najveće rezultate na polju drame. Ovim konkursom, kao i van konkursa, dobili smo tri drame, koje se mogu davati na pozornicama diletanata, kao i na pozornici Mađarskog narodnog pozorišta u Subotici.

P. L.

NA CRMNIČKOM SELU

Janko ĐONOVIĆ

Putovanje u selo za mene je svaki put novi doživljaj. Iz njega se vratim osvježen, kao okupan, pun utisaka prirode i ljudi. Gornjo-crmnički predio je krcat detaljima, raskošan u svojoj izdašnosti: hrastovi i grabovi šumarci, vinogradi, bijela sukna potoka, točila, potamnjelo-crveni krovovi kuća u granju, ispretrgani i iskidani putevi koji u brdima linjaju kao pređe, čitave terasaste podzide njiva iza kojih, korijenjem, riju zemlju kvrgave smokve, sta rinske crkvice na kupastim brdašcima, obezvonjena još u prvom ratu. Vide se seoca, pod okomitim planinama, utočena u rudine i povijane njivice, poprskana zelenilom južne vegetacije. Šćućurene, starinske vodenice, pod jažama, melju i klepeću kao u sami dan postanja. Pred njima privezana sijera magarad, koja, čekajući da budu natovarena, zagrizuju već toliko puta ispašeno i izbirkano tle mlinskih okrajaka...

Na kraju sela svijetlo-mrki, debeli mlaz vode ključa iz kamenih planinskih damara; studen, čist, kristalan. Predveče ga presijecaju drvena, okrugla vedra u rukama djevojaka ili čobani podmeću pod njega uske grline tikava, pregoneći se s kravama koje neće da piju vodu iz potoka nego svoje široke gubice uvaljuju u polukružni otvor izvora i halapljivo piju, kvaseći sve do žutih i ojelogrlih vratova. Poslije krava saginje se čeljad i pije. Jak mlaz vode trga sa polukružnog, izdubljenog kamena i za čas odnosi svaki trag i dah. Nema nijednog hotela na svijetu gdje je čistije, ljepše, prijatnije. Čovjek iz grada stoji više ovako bujnog izvora i ruka mu instinktivno pođe da zatvori slavinu, da se takvo izobilje vode ne prosipa dalje. Ali ruka se brzo trza i vraća k sebi, tu nema ni slavine, ni cijevi, ni kade. Okrenuvši leđa mlazu sa žalošću slušaš rasipnički šum vode, koji u kamenom koritu klobuča bijele pjene a zatim se gubi u dračama i ukupinom stiješnjenu potočinu niže sela. Za ovaj izvor vezuju uspomene iz mladosti. Prije rata na dugačkom, kamenom sjedniku iznad njega navrstavalo se po trideset momaka i u ljetne večeri, naročito nedjeljom i praznikom, sjedjeli su tu do izlaska mjeseca. Preko dana su se kupali u Oraoštici, igrali futbala, pojedine grupice se tajno skupljale u neprohodnom grmenju, čitajući letake Komunističke partije protiv »vojno-fašističke diktature«, začinjali kola pod grbavim vrbama i pjevali iz sveg glasa, na tradicionalnu crnogorsku melodiju, brecajući prsima:

»Ovo kolo koje kreće
Na Rusiju pucat neće.«

Zandarmeriske patrole su se klatarile kroz Sjenokose, podozrivo zagledajući u svaki gušći žbun i napuhavajući se jada »do dimanja« što čobani neće da im prokažu iščezle grupice. Crmnica je bila »crnogorska Katalonija« i »Kolijevka komunizma, protiv rata i fašizma«, kako se onda pjevalo.

Sada je kameni sjednik najčešće prazan. Od toliko bučne i životne momčadije rijetko ko navrati. Seoce od šezdeset domova dalo je preko trideset žrtava ovoga rata. Ispod praznog sjednika, debeli mlaz vode trga veselo, šumeći uvijek jednako svoju istu, vječnu pjesmu...

Predratna mladež ovoga sela je više nego prepolovljena. Preostali su rasuti po Jugoslaviji, neko u novim naseljima u Vojvodini, a neko u Armiji. Tek s vremena na vrijeme posjeti izvor kakav oficir i usami se na sjedniku, pozdravljajući se sa ženama i čobanima koji gone stoku sa ispasišta. To je jedan od predratnih seljačkih momaka.

Kroz večernji sumrak čuje se pjesma iznad sela. Na srce puno uspomena, ona djeluje kao zapjevka a ne kao ono što sobom iskazuje. Ali mladost je vječna, život je neuništiv. Mjesto jednih, dolaze drugi, vrši se smjena. To seoska omladina ide u susjedno selo na priredbu. Sa njom idu i stariji, posmatrajući sa radošću svoje kćerke i sinove koji pjevaju iz punih prsiju:

»Druže Tito mi smo tvoji...«

Ili pjesmu o pruzi:

»Gradićemo bez odmora
Da se diči Crna Gora...«

Ranije se u ovim selima nije znalo za noćne zabave, za priredbe kao u gradovima. Okupljali bi se u nečijoj kući tu začinjali crmničko oro. Drugog programa nije bilo A sada sasvim kao u gradovima. U školskoj sali podignuta je bina, prekrivena crvenom zavjesom, a ispred nje redovi klupa i stolica kao u pravom pozorištu. Sa tih otkrivenih, drvenih postolja drže se govori, recituje, izvode komadi, pjevaju pjesme naučene u gradu i Armiji, ljale i na oranicama siromaha. Tankozemljaši su pomagali jedan drugome, sviraju instrumenti koji samo donekle liče na gusle, ali se po zvuku i melodijama mnogo razlikuju od njih. Tu se sjedi, smije, doznaju novosti, a ponekad se otkine i suza niz tamne seljačke obraze. Majke sa klupa prate pogledima svoje kćerke i sinove koji igraju u komadima i učestvuju u programu.

— E, što se dočeka, — dodaju jedna drugoj — da naše djevojke znaju sve to kao učevne. Drukčije je bilo u naš vakat. Ženskome je bilo da muži i kako mrak padne nikud iz kuće.

Isto tako, ranije, djevojke nijesu smjele ići na pogrebe i pomene. To se jako zamjeralo. Dok stječe novi dom djevojka se čuvala kao boca. Najmanji njen istup protiv običaja i shvatanja sredine natrunio bi njen dobar glas, a onda je sa njom svršeno, može sijede plesti Sada djevojke idu na sve pomene i pogrebe sa svojim omladinskim organizacijama U početku je bilo gunđanja protiv toga, poneki stariji je znao revoltirano-posprdno da kaže »digle su mi se djevočine po parastosâ!«, ali sada već to je postalo normalno, rijetko ko tome prigovara. Naprotiv, ogromna većina osjeća da pojedinim palim borcima, prilikom prenošenja kostiju, treba svi da učestvuju na pomenu i uvećaju tužnu svečanost. Naprotiv, na onu djevojku koja ne ide sa svojom organizacijom gleda se poprijeko, ona gubi simpatije i ugled. Vremena se mijenjaju i mjesto starih običaja — i navika — stiču se i stvaraju novi.

*

Ranije je bila moba, zajedničkog rada, na crmničkom selu, uglavnom na njivama imućnih seljaka. Pokupe se nadničari iz sela i kopaju motikama na širini od trećine ili polovine hektara. Ponekad, manje mobe su se skupljale i na oranicama siromaha. Tanko ali pretežno oni koji su posjedovali po neku radnu snagu. Na njivama sirotnih i nezadružnih vidjele su se po jedna ili dvije ženske motike gdje danima prevrću zatravljenu zemlju. Sada su mobe učestale i to ne više na njivama bogatih seljaka. Predvodi ih i organizuje omladina. Na krečanama rade u smjenama, kopaju kukuruz u širokim, raspjevanim mobama. Porodici bez radne snage, čiji je sin i brat poginuo ili se nalazi u Armiji, podrane i nagrnu kukuruz. Pošto sunce otskoči na lakat, idući iznad dola, majka, žena, sestra vide redove kopača na svojoj njivi, koji su već došli do polovine. Njiva se crni od svježeg kopanja. Ženi se vrte suze u očima od uzbuđenja. Nije dobro živjeti sam na svijetu i biti samoživ, hvala im što su ih se sjetili!

Zadružni rad postepeno se razvija u ovim selima. Na imanjima koja obrađuje mjesni odbor udružuju se siromašne porodice radi gajenja duvana. Uveče sastanu se u najprostranijoj kući jedne od njih i nižu čitave hrpe duvana u listovima kojima je prikrivena prostorija. Poslije, nanizani duvan se izmjeri i preda državi. Za njega dobiju žito, ponekad i unaprijed, naročito potkraj zime i za proljećnih radova. U Donjoj Crmnici već dvije godine postoji i radna zadruga »Tempo« koja je jedna od najboljih u Republici. Njen uspjeh svima ledbi pred očima, a izvjesnima bode i oči. Što još nema i drugih zadruga u Crmnici, pored propagande i nepovjerenja prema njima koje su širili imućni seljaci, krivi su jednim dijelom i sami mjesni rukovodioci. Principi radnih zadruga seljacima se ne objašnjavaju pravilno, a zatim im se prilazi i prilično tvrdo, kancelarijski. Drugi opet govore apostolski o nekoj socijalnoj jednakosti, da će u zadruzi svi jednako jesti, spavati, odmarati se, da je ona raj u koji samo treba ući. Kao garanciju njenog uspjeha oni više ukazuju na pomoć države nego na plod sopstvenih zadružnih ruku.

Kada smo im počeli objašnjavati principe radne zadruge, između ostalog i to da ko više unese u zadrugu rada, da od nje više i prima, da tamo postoje radne norme, pa ko ih više izvrši, za njih više dobija brašna, šećera, tekstila i drugih namirnica, oni tome nijesu ništa prigovarali. Kada su još bili upoznati da okućnicu od pola hektara ili čak i više može svaki za sebe zadržati privatno, a samo dati u zadrugu široke njive u polju i dolu, čuli su se glasovi:

— Pa mi smo od polja i dolova na čudo. Nikada ih izorati voćićima i drvenim plugom. Zadruga sa svojim traktorima i sredstvima za obradu bi došla kao veliko olakšanje.

U radnom danu čulo se zvono sa seoske crkve. Pomislio sam da je koji od onih čestih Haralampija kojima je zapreštan i ispunjen pravoslavni kalendar. Na pitanje koji je to »svetac« danas, odgovarali su mi da nije nikakav, nego zvoni zbog okupljanja sela na rad. Sinoć je na seoskoj konferenciji riješeno, da selo otpočne sa opravkom puteva, koji su podosta oburdani i zarasli u živicama. Neko sa maljem, čekićem, burgijom a neko sa oštrim i zakučastim kosijerom, tek grupice se skupljaju na seoskom raskršću. Omladina se odaziva u najvećem broju. Poneka djevojka uzela malj i nosi ga sasvim sigurno kao pravi kamenolomac. Ranije je rijetko bilo vidjeti da se žene a naročito djevojke »meću« u ovako teške muške poslove. Sada i

BARBA JERKO

Nedavno je zapovednik parobroda »Partizanka« kapetan Filip Vranković poslao zlatan ručni sat Centralnoj upravi Sindik.. pomoraca, sa željom da se preda na dar najboljem pomorc. naše trgovac.. mornarice.

Sat ' dobio Jerko Gerica, vođa palube parobroda »Lošinj«, prvi udarnik i jedan od najboljih trudbenika trgovačke mornarice.

Podne u luci. Svuda mir. Po katkad nemirni galebovi prelete uz prodoran krik. Nedaleko odjekne kratak pisak manevarke. I opet se sve stopi u tišinu kratkog popodnevnog odmora.

Kao prikovan uz gat leži parobrod »Lošinj«. Nad njim ogromne željezne dizalice odbleskuju na suncu. Preko palube pretrči momak u beloj bluzi. A dole, pod krmom, glasan razgovor brodske posade za ručkom.

Za stolovima sede mornari. Tu je i nekoliko njihovih žena, koje su došle da vide svoje drugove.

U jednom uglu, sa trojicom mornara, sedi vođa palube Jerko Gerica. Kosa mu seda. Duboke bore urezale se preko čela i lica. Iz rukava zamazanih crnom bojom vire mu koščate i snažne ruke. Ispod zasvođenih belih obrva smeju se dobre, pitome plave oči.

Mornari se gurkaju, gledaju u Jerka, pa će tek jedan od njih viknuti:

— Barba Jerko, koliko je sati?

On se skromno smeši. Zagrne rukav i baci iskosa pogled na sat.

Tada mornari prilaze, pa sat gledaju sa svih strana i tapšu Jerka po širokim plećima. On se blago brani i osmehuje.

— Zar drugovi nikada niste videli sat?

Imaju mornari satove. Imaju ih i oni što su skoro zagrlili Jerka. To su sve obični satovi: prosto, kupljeni. Ali, barba Jerko je taj sat dobio na dar. On u njemu vidi nešto mnogo više, daleko skupocenije od vrednosti samog sata.

★

Nekada je i Jerko bio golobrado momče. Hodao je bosonog kroz kamenite uličice Kućišta na poluotoku Pelješcu, obilazio barke, obigravao oko jedrenjaka, pleo guste ribarske mreže i pozdravljao brodove što plove po moru. Brodovi su prolazili, odlazili, nestajali sa vidika. Jerko ih je pratio pogledom sve dok nisu nestali u dubokom horizontu, a u srcu mu razgarala želja za morem, za dalekim putovanjem...

I jednog dana Jerko se oženio. Pokazao je ženi svoju njivicu sa maslinjakom, naglasio da mali vinograd poprska na vreme, rekao zbogom i ukrcao se na brod.

Vreme je prolazilo. U kući se prvo zaplakao sin Ive, pa kad je on prohodao, zalepršala je ručicama mala Fila.

Jerko je plovio dalekim morima, dolazio, odlazio... Deca su rasla, obilazila barke i obigravala oko jedrenjaka.

Zatim je izbio rat. Motorizovane perjanice u buci motora prošarale su Jerkov Poluotok. Kamenite zidove Kućišta zaprljale su slike Musolinija. Patrole su krstarile, upadale u kuće, hapsile i odvodile ljude.

I jednog dana mladi Ive ode u partizane. Ne prođe dugo i Fila se pridruži jednom partizanskom odredu. Ostade Jerkova žena, sama, sa njivicom i dve smokve u bašti. Ostade još mnogo žena, samih, sa sparušenim smokvama u bašti.

A Jerko je plovio na dalekom moru. Na glas da su crne košulje, kao crni skakavci, preplavili njegovu zemlju, Jerko je ostao na brodu, daleko od svog Kućišta. Nije se vraćao. On je bio jedan od mnogih koji nisu više uprli pramac broda svojoj zemlji. I jedan od mnogih koji su na vrh jarbola izneli zastavu sa petokrakom zvezdom.

★

A kada su u oslobođenoj zemlji zalepršale hiljade zastava i borci skinuli uniformu i navukli radnička odela; buku tenkovskih motora smenio huk traktora, zabrujali kompresori i zacrveneli se krovovi novih građevina — Jerko je stao u prvu borbenu liniju za izgradnju socijalizma.

Na zgarištima spaljene kućice sagradio je novi dom, iz njega napisao pisma sinu Ivu, oficiru naše Armije i Fili, rukovodiocu meteorološke stanice na jednom našem aerodromu i opet — zaplovio.

Postao je vođa palube. I svuda radio bez odmora, bez predaha... U luci Alžir, bura je kidala konope parobrodu »Lošinj«, preteći da uništi brod. Jerko, sa drugovima, bori se od jutra do mraka protiv bure. U Flensburgu neumorno radi na popravci parobroda »Šabac«. Bojio je brodsku ogradu, mazao palubu asfaltinom. Uradio je za trojicu. Za sobom je daleko ostavio sve utvrđene norme.

Svuda na radu, Jerko je bio prvi, najbolji. I jednog dana proglašen je udarnikom. Barba-Jerko je postao prvi udarnik naše trgovačke mornarice.

★

Tog dana u parobrodu, pod krmom, skupila se posada broda. Udarnik Jerko skromno je sedeo u uglu i slušao pretstavnika Sindikata pomoraca koji je izložio njegov neumoran i predan rad. Zatim je pretstavnik prišao Jerku, čestitao mu i predao zlatan ručni sat.

Jerko je pogledao po prisutnima. Video je, kroz ovlažene oči, svoje drugove koji su uprli poglede u njega. Čuo je snažan pljesak mornarskih ruku.

— Drugovi, nisam vam ja govornik! —rekao je Jerko. Ovo priznanje nije samo meni. Šta bih ja bez svih vas! Pozivam vas da nastavimo borbu za ostvarenje naše Petoletke. Napred, drugovi, u socijalizam!

I tada ga je skoro zaglušio aplauz. Jerko se smešio, prvi put pomalo zbunjen. Raširio je ruke, kao da je hteo njima da zagrli sve svoje drugove. A njegova seda kosa belasala se pri električnom svetlu...

Rade DIMITRIJEVIĆ

NOVA POZORIŠTA

Ovih dana osnovano je u Nikšiću narodno pozorište — treće po redu u NR Crnoj Gori. Za članove pozorišta angažovani su članovi dramske grupe sindikalnog kulturno-umetničkog društva »Radoje Dakić«. Ova dramska grupa dobila je prošle godine treću nagradu na omladinskom festivalu u Beogradu za uspešno izvođenje pozorišnog komada »Mašenjka« od Afinogenova, a pored toga sa uspehom je izvodila i komade »Duboki su koreni« od Goua i d'Isoa i »Odrpanci« od Mateja Bora. Pozorišni ansambl ima sada 31 člana. Narodno pozorište iz Cetinja uputilo je jednog svog člana za reditelja novoosnovanog pozorišta u Nikšiću.

★

Početkom februara u Slavonskom Brodu svečano je otvoreno Gradsko kazalište. Predanim zalaganjem narodne vlasti, masovnih organizacija i kulturnih radnika na osnivanju kazališta stvoreno je još jedno žarište narodne kulture. Radničko kulturno-umjetničko društvo »Jedinstvo«, koje je od oslobođenja do danas dalo preko 30 priredbi, ima najviše zasluga za ovako visoki porast interesovanja radnih ljudi Slavonskog Broda i okolice za kazališnu umjetnost, kao i za stvaranje ovog novog stalnog kazališta.

Na dan 12 februara članovi Gradskog kazališta izveli su svoju prvu premijeru, dramu u tri čina »Iz mraka« od Miroslava Feldmana. Kazalište sada uvježbava komad »Duboko korijenje« od Goua i Disoa.

G. S.

★

U Bačkoj Topoli 2 ovog meseca svečano je otvoreno Sresko narodno pozorište. Otvaranju pozorišta prisustvovali su pretstavnici narodne vlasti, kulturni i javni radnici. Posle održanih govora na mađarskom i srpskom jeziku izveden je kratak umetnički program. Istoga dana uveče, pred punom dvoranom, Mađarsko narodno pozorište iz Subotice prikazalo je »Dubоko korenje« od Goua i Disoa, a sutradan Hrvatsko narodno kazalište iz Subotice dalo je pretstavu »Škrtice« od Moljjera.

Razvojni put Sreskog narodnog pozorišta u Bačkoj Topoli karakterističan je za razvitak mnogih naših novih narodnih pozorišta, nekadašnjih amaterskih grupa. Sresko narodno pozorište u Bačkoj Topoli počelo je rad 1946 godine kao amaterska pozorišna grupa, koju je stvorilo nekoliko članova sindikata, starih diletanata i ljubitelja pozorišne umetnosti. Amateri nisu imali svojih prostorija ni rekvizita: raspolagali su svega sa jednom kulisom. Ali uprkos tih početnih teškoća, članovi grupe, glumci i prijatelji, na čelu sa rukovodiocem Marom Dimitrijević, uložili su mnogo truda, učili komade i uskoro izišli pred publiku. Pozorište je izvodilo »Škrticu« od Molijera i »Gospodu ministarku« od Nušića. Sa ova dva komada pozorište je gostovalo trinaest puta po selima u okolini Bačke Topole.

Novu mogućnost za dalji plodonosan rad Pozorište je dobilo podizanjem zgrade, koja je nedavno završena i osposobljena za izvođenje proba i pretstava. Radovi na prilagođavanju stare zgrade u centru grada za pozorišne potrebe počeli su prošle godine uz učešće frontovaca, čitavog pozorišnog kolektiva i finansisku pomoć narodne vlasti.

Nova zgrada ima dobru pozornicu, dve garderobe, prostoriju za smještaj kulisa, salu za probe, magacin priručnog dekora, prostranu čekaonicu i lepo gledalište sa balkonom, koje raspolaže sa 560 novih sedišta. Ove prostorije omogućiće pozorištu da razvije još intenzivniji rad na svome umetničkom uzdizanju i zadovoljavanju kulturnih potreba pozorišne publike, koja svakim danom postaje sve mnogobrojnija.

Pozorište je sada glavna kulturno-umetnička ustanova u Bačkoj Topoli. Pri njemu su nedavno formirani mešoviti hor i orkestar, koji su prvi put nastupili na svečanom otvaranju. Iako skromnih izvođačkih mogućnosti, hor i orkestar pokazali su da će upornim radom i usavršavanjem u najskorije vreme dati svoj prilog obogaćenju kulturnog programa u gradu, zajedno sa glumačkim kolektivom koji sačinjavaju mađarska i srpska grupa. Obe glumačke grupe imaju svoje reditelje, a hor i orkestar rukovodioci. Sem rada na uvežbavanju pozorišnih komada i podizanju umetničkog kvaliteta pretstava, velika pažnja posvetiće se ubuduće jačanju hora i orkestra, koji će davati samostalne koncerte.

GODIŠNJA SKUPŠTINA UDRUŽENJA KNJIŽEVNIKA MAKEDONIJE

U Skoplju je 20 marta održana godišnja skupština Udruženja književnika Makedonije. Skupštini je prisustvovao ministar prosvete NR Makedonije Dimče Mirc, pretstavnici kulturnih ustanova, pretstavnik Udruženja likovnih umetnika Makedonije, pretstavnik Udruženja novinara Makedonije i drugi kulturni i javni radnici.

Pre početka rada pretsedništvo skupštine saopštilo je da je za novog člana Udruženja književnika Makedonije primljen Vančo Nikolevski — autor nekoliko dobrih knjiga za decu. Zatim je sekretar Udruženja Dimitar Mitrev podneo iscrpan izveštaj o radu Udruženja u prošloj godini. Ističući velika postignuća naroda Jugoslavije u ispunjenju Petogodišnjeg plana i krupne istoriske događaje kao što je bio Peti kongres KPJ i Prvi kongres KP Makedonije i zadatke koji su se na njima postavili pred naše narode, on se u svom izveštaju posebno dotakao rezolucije Informbiroa i u vezi s tim spomenuo direktne i indirektne odgovore koje su dali makedonski književnici. U posebnom delu svog izveštaja sekretar je dao pregled rada Udruženja u protekloj godini i istakao zadatke koji se pred makedonske književnike postavljaju u ovoj godini.

U toku prošle godine na redovnim sastancima Udruženja pročitani su i diskutovani sledeći radovi: »Toma Gorin«, roman u stihovima od Venka Markovskog, »Zemjata i ljubovta«, zbirka pesama Blaže Koneskog; zbirka pesama — poema za decu »Milion džinoi« i odlomak iz romana Slavka Janeskog; zbirka pesama »Stihoi« Goge Ivanovskog, pesme Srba Ivanovskog, Gana Todorovskog, Cvete Goševske, Volča Naumčeskog, poema »Tikveška legenda« Laze Karovskog; »Dadovme zbor«, pozorišni komad i priče za decu Borisa Bojadžijskog; »Pilikatnik«, drama Antonija Panova; priče Georgija Abadžijeva, drama i priče Radoslava Petkovskog, jednočinka Mitka Zafirovskog, drama Jordana Leova.

Pesme Blaže Koneskog, Slavka Janeskog, Goge Ivanovskog, poema Laze Karevskog, pozorišni komad Borisa Bojadžijskog i jednočinka Mitka Zafirovskog izišle su iz štampe još u toku prošle godine. Sem toga objavljeni su i sledeći radovi: »O napadima na naš književni jezik« brošura Blaže Koneskog; »Školsko zvonče«, zbirka pesama za decu i »Vo polskata kukička«, priča za decu u stihovima od Vanča Nikoleskog i »Sneško«, poema za decu od Slavka Janevskog.

Povodom nacionalnih praznika Ilindena i 11 oktobra Udruženje je izdalo posebne književne zbornike. Početkom prošle godine časopis »Nov den« prešao je u ruke Udruženja. Osim toga, članovi i kandidati Udruženja posetili su građevne objekte u Mavrovu i zadrugu u Lazaropolju.

Posebno treba da se istakne poseta jedne grupe makedonskih književnika Pirinskoj Makedoniji, tokom aprila prošle godine, kojom su prilikom obišli sve gradove i veća sela ovog dela Makedonije. Svuda, gde su makedonski književnici čitali svoje radove, narod i omladina pratili su ih radošću i aplauzom. I pored pokušaja nekih članova Otečestvenog fronta i BRP(k) u Pirinskoj Makedoniji da sabotažnim merama osujete čitanje makedonskih književnika, stanovništvo je svojom masovnom posetom dokazalo svoju privrženost i ljubav prema svojoj rodnoj makedonskoj književnosti. Tokom druge polovine prošle godine na inicijativu Centralnog komiteta Narodne omladine i Udruženja književnika Makedonije organizovano je trodnevno savetovanje mladih pisaca-početnika. Na savetovanju, pored članova i kandidata Udruženja, uzeo je učešća veliki broj mladih pisaca — početnika, koji su razvili veoma plodnu diskusiju u vezi sa mnogim pitanjima iz oblasti književnosti.

Dimitar Mitrev je dalje, u svom izveštaju, govoreći o slabostima i propustima u stvaranju makedonskih književnika, posebno spomenuo dekadentna zastranjivanja u nekim ranijim, pa i u poslednjim radovima Laze Karovskog, kao i formalističko pristupanje poeziji u nekim ranijim pesmama Goge Ivanovskog. Mitrev je takođe primetio da i kod nekih najmlađih pesnika, kao što su Srbo Ivanovski i Gane Todorovski, ima slučajeva isključivo emotivnog i površnog prilaženja temama iz današnjice i prošlosti.

U pogledu makedonske proze Dimitar Mitrev istakao je veliku pasivnost prozaista, koja ih je dovela dotle da se produkcija proze nalazi na istom mestu odakle je pošla pre pet godina. Slučaj sa dramom nije drugačiji.

Što se tiče dečje literature, on je napomenuo da ona nesumnjivo ima svojih uspeha, ali da je u daljem svom radu potrebno da pisci literature za decu izbegavaju deklarativni ton i površnost u prilaženju našoj stvarnosti.

U protekloj godini makedonska književna kritika uspela je da ukaže na neke štetne pojave u razvoju makedonske književnosti. O knjigama pesama Slavka Janevskog i Blaže Koneskog kritika do danas nije progovorila, što je svakako propust.

Na kraju izveštaja Mitrev je izneo sledeće zadatke koji stoje pred Udruženjem književnika Makedonije:

1) Dosledno planiranje delatnosti Udruženja, redovno održavanje sastanaka, jačanje discipline i kontrole u cilju redovnije posete sastanaka.

2) Dosledno sprovođenje plana Udruženja o ideološkom radu sa članovima i kandidatima, povezivanje pitanja iz oblasti marksističke estetike i teorije književnosti sa našom književnom praksom.

3) Aktiviziranje svih članova i kandidata u borbi za razobličavanje klevetničkih napada rukovodilaca nekih komunističkih partija protiv naše zemlje, ukazivanje na napade nekih bugarskih komunističkih rukovodilaca na makedonski jezik i makedonsku nacionalnu kulturu, kao i najnovije pojave velikobugarskog šovinizma i potpuno obuhvatanje tematike koja se rađa aktivnim reagiranjem naroda protiv njegovih klevetnika.

4. Uprava Udruženja treba da detaljnije razmotri bolno pitanje naše proze, da bi se u zajedničkim diskusijama našao pravilan izlaz.

5. Češće održavanje književnih čitanja ne samo u Skoplju, već i u unutrašnjosti, i učvršćivanje veza između književnika i čitalaca.

6. Dublje upoznavanje naše stvarnosti putem poseta gradilištima, seoskim radnim zadrugama, stupanjem u direktni kontakt sa našim trudbeničkim masama i direktnim stvaralačkim učešćem u njihovim akcijama.

7. Aktivno učešće u konkursima za masovne pesme, filmske scenarije, umetničke reportaže i jednočinke.

8. Redovna saradnja u »Književnim novinama« i u »Novom denu«. Redakcija »Novog dena« dužna je da se budnije odnosi prema materijalu za objavljivanje, kako bi se izbegao propust iz prošle godine, kad su objavljeni radovi kao što su »Zatvorenik« od Laze Karovskog i priča »Neznani borac« od Jordana Leova, u kojoj se, kao i u pripovetci »Jon«, ogleda potpuno obescenjivanje tematike narodnooslobodilačke borbe.

9. Da se oživi veća kritičnost u diskusijama Udruženja i veća samokritičnost od strane autora o čijim se delima diskutuje.

10. Da se pojača upornost u prožimanju književnosti socijalističkom idejnošću i da se povede beskompromisna borba protiv pojava bezidejnosti i dekadencije.

Posle izveštaja, u diskusiji su učestvovali drugovi Mito Hadži-Vasilev, Kole Čašule, Mito Zafirovski, Slavko Janevski, Ivan Točko i drugi.

Na skupštini je izabrana nova uprava Udruženja, u koju su ušli Dimitar Mitrev kao pretsednik, Slavko Janevski kao potpretsednik i Vančo Nikolevski kao sekretar.

Sa skupštine su upućeni pozdravni telegrami drugu Titu i Lazaru Koliševskom.

„Petru Alba Makra" pobednik takmičenja rumunskih dramskih sekcija

U Uzdinu je 20 marta održano finalno takmičenje dramskih sekcija rumunskih kulturno-prosvetnih društava. Prvenstvo je osvojila dramska sekcija kulturno-prosvetnog društva »Petru Alba Makra« iz Vršca, koja je izvela dramu »Obračunavanje« od Šušebiu Kamilara. Radnja drame odnosi se na ustanak rumunskih seljaka pod vodstvom legendarnog Horea. Drugo mesto osvojila je dramska sekcija iz Alibunara sa »Ženidbom i udadbom« od Jovana Sterije Popovića, a treće mesto dele dramske sekcije iz Straže i Mramorka koje su učestvovale u takmičenju sa »Sumnjivim licem« od Nušića. Kulturno-prosvetno društvo u Uzdinu dobro je organizovalo takmičenje, kao i prijem i smeštaj takmičara.

Dramska sekcija društva »Petru Alba Makra« pretvoriće se ove godine u prvo stalno rumunsko pozorište u Jugoslaviji, a sedište će mu biti u Vršcu. Sada se vrše organizacione pripreme i izbor glumaca iz redova najtalentovanijih amatera iz rumunskih dramskih sekcija. Prvo narodno pozorište Rumuna imaće veliki uticaj na dalji razvitak kulture rumunske manjine u našoj zemlji.

MAĐARSKO KULTURNO DRUŠTVO IZ ITEBEJA POBEĐUJE NA TAKMIČENJU DRAMSKIH SEKCIJA

U Pančevu je završeno takmičenje dramskih sekcija mađarskih kulturno-umetničkih društava. Na takmičenju su učestvovali Mađarsko kulturno društvo iz Itebeja, kulturno društvo »Petefi« iz Pančeva, zatim kulturno društvo »Rakoci« iz Kovina, »Jožef Atila« iz Debeljače i Mađarsko kulturno društvo »Petefi Šandor« iz Vršca.

Za pobednika je proglašena dramska sekcija mađarskog kulturnog društva iz Itebeja, koja je sa uspehom prikazala mađarski komad »Petefi pred sudom« od Balaž Ane. Drugo mesto zauzela je grupa društva »Petefi« iz Pančeva.

ZAVRŠEN JE PRVI KURS ZA REDITELJE U SRBIJI

Od 10 novembra 1948 godine pa do kraja januara 1949 godine održan je pri Narodnom pozorištu u Beogradu prvi kurs za pozorišne reditelje iz pozorišta NR Srbije. Kurs je organizovalo Ministarstvo NR Srbije sa ciljem da mlađe reditelje i glumce koji imaju smisla za reditelјski rad temeljnije i pravilnije uputi u rad koji vrše u svojim pozorištima u unutrašnjosti. Kurs je imao sasvim praktičan karakter: mladi reditelji iz unutrašnjosti prisustvovali su svima probama »Hamleta« koji se sprema u Narodnom pozorištu u Beogradu u režiji dr. Huga Klajna i Raše Plaovića. Pored toga, kursistima je održano niz predavanja iz teorije glume i režije, istorije kostima, šminke, pozorišnog repertoara itd. Na kraju kursa održani su završni ispiti. Svih devet kursista, koliko ih je bilo na kursu, pokazali su na ispitima dobre rezultate, osposobivši se za reditelje ili pomoćnike reditelja u pozorištima u unutrašnjosti NR Srbije.

Novi radovi iz oblasti slovenačke bibliografije

Ovih dana izašla je u izdanju Narodne i univerzitetske knjižnice u Ljubljani knjiga »Slovenska bibliografija 1945 — 1947«. Ovu publikaciju, štampanu na osam tabaka u kvart formatu, priredila je Štefka Bulovec, rukovodilac bibliografskog odeljenja ove najveće slovenačke biblioteke. Knjiga pretstavlja prvi potpuni pregled svega što je u prve dve godine posle oslobođenja izašlo na slovenačkom jeziku u obliku knjige i periodičnih izdanja kao i pregled svih publikacija na stranim jezicima koje su bile štampane u Slovenačkoj. Bibliografija je uređena prema sistemu decimalne klasifikacije. Njenu preglednost upotpunjuju registri i statističke tabele. Knjiga u ovom obimu naravno nije mogla da obuhvati sadržinu časopisa i zbornika, ali su kod svih važnijih izdanja zabeleženi i njihovi odjeci u novinama i revijama. Iz statističkog pregleda na kraju knjige navodimo da su u pomenutom periodu izašla na slovenačkom 222 periodična izdanja i 1462 knjige i brošure.

Ova knjiga, koju je izdala Narodna i univerzitetska knjižnica u Ljubljani, značaj je jedan mali događaj u slovenačkoj bibliografiji. Izdavač ima čvrstu nameru a i potrebna sredstva da nastavi s izdavanjem bibliografije. Tako ćemo krajem ove godine ili početkom iduće dobiti bibliografiju za godinu 1948. Građa za nju brižljivo se sakuplja. Narodna i univerzitetska knjižnica u Ljubljani objavljivala je ranije mesečnu bibliografiju knjiga u dnevnim listovima, a iz najnovijeg, (drugog) broja mesečne revije »Slovenski knjižni trg« saznajemo da su sada bibliografske objave najveće slovenačke biblioteke ušle u taj časopis, koji, pored svojih praktičnih ciljeva — upoznavanje prodavaca knjiga i bibliotekara s novim književnim izdanjima — donosi sve češće i sve više materijala sa područja bibliografije.

U poslednje vreme sprema se u Slovenačkoj više velikih bibliografskih izdanja. Akademija nauka i umetnosti izdaće u knjizi na više od deset tabaka bibliografiju o Prešernu. Godine 1946 izašla je u izdanju Slovenskog knjižnog zavoda, u vezi s tadašnjom izložbom materijala o Prešernu, knjižica »Prešerniana«, kojoj je napisao uvod najbolji istraživalac Prešernovog dela, pretsednik Akademije profesor France Kidrič. Međutim ovo je samo izvadak iz bibliografske građe o najvećem slovenačkom pesniku. Potpunu bibliografiju sastavlja starešina slovenačkih bibliografa i bibliotekara dr Janko Šlebinger i ona će besumnje biti jedan od najznačajnijih doprinosa »Prešernovoj godini« (stogodišnjica smrti i stopedesetgodišnjica rođenja). Isti autor, kome slovenačka istorija književnosti duguje zahvalnost za uvođenje savremenih bibliografskih metoda i za mnoge savesne bibliografske priloge, sprema veliku bibliografiju za godine 1913 — 1941. I ovo će delo, verovatno u više knjiga, izaći među izdanjima Akademije nauka i umetnosti u Ljubljani.

U Trstu je počela izlaziti »Tršćanska bibliografija« (slovenačko i talijansko izdanje), koja je naročito interesantna zbog pregleda slovenačkih publikacija u Trstu. U prvoj svesci izašao je, pored bibliografije tršćanskih knjiga i periodičnih publikacija, spisak dela koja su izašla na drugim jezicima u vezi s pitanjem Trsta i Julijske krajine. Ovaj spisak navodi oko 90 naslova, među kojima su mnoga dela izdata na različitim jezicima.

Bibliografski rad, toliko potreban svim naučnim publicistima kao osnova kod proučavanja domaće literature o pitanjima koja ih interesuju, nalazi se kod Slovenaca na dobrom putu. Sredstva kojima danas raspolažu vodeće naučne institucije, omogućuju da u ovom pogledu učinimo veliki korak napred. Slovenačka bibliografija ima tradiciju, koja je skoro isto toliko stara kao i slovenačka knjiga. Smatra se da je prvi bibliograf bio Primož Trubar (1508 — 1586), osnivač slovenačke književnosti. Godine 1951 proslaviće slovenački narod 400-godišnjicu svoje prve štampane knjige. Baš bibliografija ima zadatak da za jubilej slovenačke knjige upotpuni dosadašnje preglede o velikom razvitku slovenačke knjige u ovih 400 godina, razvitku, koji je u uslovima novog, socijalističkog društva postigao kulminaciju i stvorio iz domaće knjige značajno oružje progresa i prave narodne kulture.

B. B.

BIBLIOGRAFIJA

V. I. Lenjin: Materijalizam i empiriokriticizam. Kritičke primjedbe o jednoj reakcionarnoj filozofiji. Preveo Siniša Stanković. Biblioteka marksizma-lenjinizma, izdanje »Kulture«, Zagreb, 1948. Latinicom, strana 380, cena 53,50 dinara.

V. I. Lenjin: Proleterska revolucija i renegat Kautsky. Preveo Zvonko Tkalec. Biblioteka marksizma-lenjinizma, izdanje »Kulture«, Zagreb, 1948. Latinicom, strana 138, cena 16 dinara.

V. I. Lenjin: O državi. Predavanje na Sverdlovljevu univerzitetu 11 jula 1919. Preveo Zvonko Tkalec. Biblioteka marksizma-lenjinizma, izdanje »Kulture«, Zagreb, 1948. Latinicom, strana 22, cena 3 dinara.

Odluke V. kongresa Komunističke partije Jugoslavije. Program KPJ. Statut KPJ. Rezolucije. Dodatak. Izdanje »Kulture«, Zagreb, 1948. Latinicom, strana 103, cena 23 dinara.

Moša Pijade: Pet godina narodne države. Referat na svečanoj akademiji u čast 29 novembra. »Mala politička biblioteka«, izdanje »Naprijed«, Zagreb, 1948. Latinicom, strana 27, cena 3,50 dinara.

Aleš Bebler: Strana intervencija u Grčkoj. Govor održan u Političkom komitetu Generalne skupštine OUN 27 oktobra 1948. »Mala politička biblioteka«, izdanje »Naprijed«, Zagreb, 1949. Latinicom, strana 17, cena 3 dinara.

Aleš Bebler: Za pravedne granice nove Jugoslavije. Govori i izjave o Trstu, Julijskoj Krajini i Slovenačkoj Koruškoj. Izdanje »Trideset dana«, Beograd, 1949. Cirilicom, strana 179, cena 24 dinara.

N. Voznesenski: Ratna ekonomika SSSR u periodu Domovinskog rata. Preveo Nemanja Mađarević. Izdanje »Kulture«, Zagreb, 1948. Latinicom, strana 149, cena 34,50 dinara.

Maksim Gorki: Deca. Knjiga VI (pripovetke »Tamnica«, »Priča Filipa Vasiljevića«, »Bukojemov, Karp Ivanović«, »Devojčica« i drame »Deca sunca« i »Varvari«). Preveli Mira Čehova, Milan Đoković i Živojin Boškov. Izdanje »Kulture«, Beograd —Zagreb, 1949. Ćirilicom i latinicom, strana 265, cena 40 dinara.

REDAKCIONI ODBOR:
Jovan Popović, Čedomir Minderović, Marijan Jurković, Ivan Potrč, Vjekoslav Kaleb, Isak Samokovlija, Janko Đonović i Dimitar Mitrev

PRETPLATA ZA KNJIŽEVNE NOVINE
Za našu zemlju na 3 meseca 35 dinara, na 6 meseci 70 dinara i na godinu dana 140 dinara.
Za inostranstvo: na 3 meseca 50 dinara, na 6 meseci 100 dinara i na godinu dana 200 dinara.
Rukopisi se ne vraćaju.
Broj čekovnog računa 1—9060378
Poštanski fah 617.

Odgovorni urednik: Jovan Popović. Beograd, Francuska broj 7 — Štamparija »Borba«, Beograd, Dečanska 31.